

Informele sportgroepen, een bedreiging?

Onderzoek naar de betekenis van informele sportgroepen in relatie tot de georganiseerde sport.

Jos van Schijndel
Juni 2016, Vught

Informele sportgroepen, een bedreiging?

Onderzoek naar de betekenis van informele sportgroepen in relatie tot de georganiseerde sport.

Vught, juni 2016

Universiteit Utrecht
Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisationswetenschap (USBO)
Master Sportbeleid en Sportmanagement

Auteur: Jos van Schijndel
Studentnummer: 4120647

Begeleider Universiteit Utrecht: Michel van Slobbe
Tweede lezer: Sabah Chalhi

Voorwoord

Voor u ligt mijn afstudeerscriptie: 'Informele sportgroepen, een bedreiging?' Met deze scriptie sluit ik het masterprogramma Sportbeleid en Sportmanagement aan de Utrechtse School voor Bestuurs- en Organisationswetenschappen (USBO) af. De twee jaren van het masterprogramma zijn voorbij gevlogen. Een periode waarin ik veel geleerd heb en waarvan deze scriptie het eindproduct is. Deze scriptie was er echter niet gekomen zonder de hulp van een aantal mensen.

In de eerste plaats wil ik graag mijn scriptiebegeleider, Michel van Slobbe, bedanken. Ik weet nog goed dat ik ook met Michel het toelatingsgesprek voor het masterprogramma had. Wat stelde hij soms lastige vragen tijdens het gesprek. Dit was tijdens de afspraken over mijn scriptie zeker niet anders. Maar zijn deskundigheid en de uitgebreide feedback hebben mij enorm geholpen. Ook het afrondende gesprek van de master zal ik met Michel voeren. De cirkel is rond.

Daarnaast wil ik mijn onderzoekspartner Dirk-Jan Bode bedanken voor zijn feedback op mijn stukken en het plezier dat we tijdens het schrijven van onze scripties samen gehad hebben. Natuurlijk ook een woord van dank richting mijn respondenten. Zonder jullie medewerking had ik deze scriptie niet kunnen schrijven.

Ook wil via deze weg graag mijn collega's van de NTFU bedanken, met in het bijzonder Manon Crijns. Ik had me geen betere begeleidster kunnen wensen tijdens mijn stage. Ze heeft me altijd vertrouwen gegeven, me de weg binnen de sportwereld gewezen en me bovendien handvatten gegeven om me als persoon verder te ontwikkelen. Dank daarvoor!

Tot slot wil ik mijn familie bedanken. Wim en Simone voor de hulp tijdens vooral de laatste fase van mijn onderzoek, maar in het bijzonder mijn ouders. Zij hebben het altijd mogelijk gemaakt dat ik kon studeren en mij altijd gestimuleerd door te gaan in periodes waarin het wat tegen zat. Dankzij jullie hebben ik kunnen bereiken wat ik graag wilde!

Jos van Schijndel

Vught, juni 2016

Samenvatting

Onder invloed van verschillende maatschappelijke ontwikkelingen is het sportlandschap langzaam aan het veranderen. De sport is in transitie. Er ontstaan steeds meer organisatievormen waarbinnen sport beoefend wordt, maar waarbij de organisatievormen zich niet aansluiten bij de georganiseerde sport. Dit onderzoek kijkt naar de betekenis van informele sportgroepen in relatie tot de georganiseerde sport. Ontstaan de nieuwe vormen naast de bestaande organisaties of verliezen bestaande organisaties aan legitimiteit waardoor de nieuwe organisaties ontstaan?

Binnen dit onderzoek is gebruik gemaakt van een interpretatieve invalshoek. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de werkelijkheid gecreëerd wordt door betekenisgeving van mensen. Om deze betekenissen te achterhalen zijn er binnen dit onderzoek verschillende methoden gebruikt. Zo zijn er voor dit onderzoek in totaal tien semigestructureerde interviews gehouden, is er een kwantitatief onderzoek uitgevoerd, heeft er een observatie plaatsgevonden en is er een literatuurstudie uitgevoerd.

De resultaten zijn besproken aan de hand van vier thema's: het ontstaan van groepen, de organisatie binnen groepen, de motieven van sporters en de georganiseerde sport. De resultaten van dit onderzoek laten zien dat er niet een eenduidig beeld bestaat van informele groepen. Zowel de kenmerken van de groepen als de motieven van de deelnemers lopen uiteen. Of informele sportgroepen naast bestaande organisaties bestaan of in plaats van is dan ook verschillend. Dit onderzoek geeft van beide gevallen een voorbeeld.

Concluderend kan gesteld worden dat verschillende maatschappelijke ontwikkelingen een voedingsbodem zijn voor het ontstaan van andere organisatievormen; organisatievormen waar de georganiseerde sport maar al te graag invloed op heeft. Echter met de bestaande formele structuren worden bepaalde groepen, die zich wel degelijk verbonden voelen met de georganiseerde sport, uitgesloten. Daarnaast moet de georganiseerde sport zich ook beseffen dat zij niet iedereen kunnen binden en er altijd een groep sporters buiten de georganiseerde sport zal blijven bestaan.

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Samenvatting	4
1. Inleiding	7
1.1 Het vraagstuk	7
1.1.1 informele sportgroepen.....	8
1.1.2. Maatschappelijke ontwikkelingen	9
1.2 Doel van het onderzoek	10
1.3 Maatschappelijke relevantie	10
1.4 Wetenschappelijke relevantie	11
1.5 Vraagstelling	12
1.6 Afbakening begrippen	12
1.7 Leeswijzer	13
2. Methode	14
2.1 Onderzoeksmethode en dataverzameling	14
2.1.1 Literatuurstudie.....	15
2.1.2 Semi-gestructureerde interviews.....	15
2.1.3 Online vragenlijst	16
2.1.4 Observatie.....	16
2.2 Selectie van respondenten	17
2.2.1 Kwalitatief onderzoek	17
2.2.2 Kwantitatief onderzoek	17
2.3 Data analyse	18
2.4 Bias van de onderzoeker	18
3. Theoretisch kader	19
3.1 Het institutionaliseringsproces	19
3.1.1 Deinstitutionalisering.....	20
3.2 Van vermaak tot sport, institutionalisering in de sportwereld	21
3.2.1 De sportbond.....	22
3.3 Het unieke karakter van de sportvereniging	23
3.3.1 Het vrijwillige karakter.....	24
3.4 Een veranderende samenleving	25
3.5 De informele sportgroep	26
3.6 Verenigingen versus Informele groepen	27
4 Resultaten	29
4.1 Een introductie van twee informele fietsgroepen	29
4.1.1. Wielervrienden de TandWielBeulen.....	29
4.1.2. Ladies First Cycling.....	30
4.2 Van samen fietsen naar informele groep	30
4.2.1 Rekrutering.....	31
4.3 Organisatie binnen informele fietsgroepen	33
4.3.1. Taakverdeling binnen de groepen	35
4.3.2. Afspraken binnen de groepen	36
4.4 Motieven voor aansluiting	38
4.4.1 Sportief & Sociaal.....	38
4.4.2. Keuzevrijheid	40
4.5 Georganiseerde sport versus ongeorganiseerde sport	42
4.5.1 De georganiseerde sport	42

4.5.2 De ongeorganiseerde sport.....	43
4.5.3 De rol van sportbond	45
4.6 De informele groep in beeld	46
5. Analyse	48
5.1 De informele sportgroep: Vrijheid blijheid?	48
5.1.1 Gestructureerde familiariteit	49
5.2 Het voortbestaan van de georganiseerde sport in gevaar?	51
5.2.1 Strijd om de sporter	53
5.3 Loskomen van structuren.....	54
6. Conclusie & discussie.....	55
6.1 Conclusie	55
6.1.1 Beantwoording deelvragen.....	55
6.1.1 Beantwoording hoofdvraag	58
6.2 Discussie	60
7. Aanbevelingen	61
8. Literatuurlijst.....	62
9. Bijlagen.....	64
9.1 Topiclijsten	64
9.1.1 Topiclijst informele groepen	64
9.1.2 Topiclijst sportbonden	65
9.2 Vragenlijst kwantitatief onderzoek	66
9.3 Observatieverslag TandWielBeulen	67
9.4 Ideaaltypisch onderscheid tussen informele en formele groepen	69

1. Inleiding

Voorliggend onderzoek gaat over de betekenis van informele sportgroepen in relatie tot de georganiseerde sport. Dit hoofdstuk bespreekt de aanleiding van het onderzoek en brengt vervolgens het doel, de relevantie en de vraagstelling van het onderzoek in kaart.

1.1 Het vraagstuk

Volgens een meting van de Nederlandse Toer Fiets Unie (NTFU) beoefenen in Nederland ruim 800.000 personen de wielersport. Tevens groeide het aantal wielersporters in 2014 met 2,7% – van 815.000 naar 837.000 wielersporters (Wielersportmonitor, 2015). De wielersport is een individuele sport, maar dit wil niet zeggen dat de sport ook alleen individueel beoefend wordt. Uit onderzoek van de NTFU blijkt dat 42% van de wielersporters zelf georganiseerd in een groep met vrienden / kennissen / familie fietst en dat 9% is aangesloten bij een wielervereniging. 52% van de wielersporters geniet tijdens het beoefenen van de sport van het samen zijn met anderen, voor slechts 12% is het de enige sport die men beoefent (Wielersportmonitor, 2014). Het aantal bij een vereniging aangesloten wielersporters is ten opzichte van het eerder genoemde aantal wielersporters in ons land echter klein, de NTFU kent +/- 50.000 verenigingsleden. Een vereniging is volgens Van Bottenburg (2013) van oudsher de plaats waar sport beoefend wordt. Hij zegt hierover: “De sportbeoefening is ontstaan en lange tijd grotendeels ontwikkeld in het kader van verenigingen. In verenigingsverband zijn vroegere sportachtige vermaken gestandaardiseerd en gereguleerd, zodat regionale, nationale en internationale competities mogelijk zijn geworden” (Van Bottenburg, 2013, p. 1).

De diversiteit in verbanden waarbinnen de wielersport beoefend kan worden neemt echter toe. Het aantal individuele leden bij de NTFU (direct aangesloten bij de bond) stijgt gestaag (NTFU, 2014). Maar ook het aantal ongebonden fietsgroepen zonder het formele karakter van een vereniging neemt toe. De NTFU ontvangt jaarlijks +/- honderd aanvragen voor een informatiepakket waarin staat vermeld hoe een groep fietsers zich aan kan sluiten als vereniging (NTFU, 2015). Na een analyse door de onderzoeker van de aanvraagformulieren blijkt dat veel van de aanvragen worden gedaan door al bestaande verenigingen welke nog niet bij de bond zijn

aangesloten, de zogenaamde 'grijze verenigingen'. Naast deze 'grijze' verenigingen zijn er ook wielersporters die de sport in groepsverband beoefenen, maar waarbij de groep geen formele organisatiestructuur kent. Deze groepen worden 'informele sportgroepen' genoemd.

1.1.1 informele sportgroepen

Informele groepen worden door van den Berg et al. (2011) als volgt omschreven:

“Met informele groepen doelen we op kleine groepen mensen die regelmatig samenkomen om een bepaald doel te bejiveren of een liefhebberij uit te oefenen. Ze hebben vaak geen institutioneel kader en onderscheiden zich van verenigingen, stichtingen en instellingen door hun kleinschaligheid, persoonlijke contacten en het ontbreken van een formele organisatiestructuur. Hoewel een formele organisatiestructuur ontbreekt, kennen veel groepen afspraken en een werkverdeling met roulerende taken” (p. 11&14).

Door gebruik te maken van de definitie van Van den Berg et al. (2011) kunnen we stellen dat circa 10% van de aanvragen de afgelopen twee jaar gedaan zijn door groepen die als informele groep bestempeld kunnen worden.

Voor wat betreft de sport kan deze definitie aangescherpt worden: “Groepen van minstens drie personen die met een zekere regelmaat samen sporten” (Van den Berg et al., 2011, p. 85)

Het aantal verenigingen dat is aangesloten bij de NTFU groeit de laatste jaren licht. Er is dus geen sprake van een afname, maar ondanks deze lichte toename is er zoals eerder besproken ook een grotere groep fietsers die de sport op informele wijze beoefent. Ook blijkt dat geen enkele informele groep na het aanvragen van een informatiepakket zich aansluit bij de NTFU. Deze groepen hebben de overweging gemaakt zich formeel te organiseren, maar zien hier uiteindelijk toch vanaf.

Een duidelijk onderscheid tussen 'zware' gemeenschappen (strong ties) zoals verenigingen en 'lichte' / informele gemeenschappen (weak ties) is er niet volgens Van Bottenburg (in Bouwman, 2011). Uit onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau blijkt ook dat informele en formele verbanden niet zomaar kunnen worden getypeerd als 'lichte' of 'zware' gemeenschappen. "Informele groepen blijken geen vluchtige, vrijblijvende verbanden waar mensen eenvoudig komen aanwaaien en verzuimen wanneer het hen goeddunkt" (Van den Berg et al., 2011, p. 99). De groep op zichzelf heeft voor leden veel meer betekenis dan alleen de activiteit waarvoor de groep is opgericht.

Onderzoek onder Australische wielrenners liet zien dat ook het sociale aspect binnen 'de groep' een belangrijk aspect is; het is onder andere van invloed op de motivatie van de deelnemers (O'Connor en Brown, 2007, p. 92).

1.1.2. Maatschappelijke ontwikkelingen

Verschillende maatschappelijke ontwikkelingen zijn van invloed op het organisatiemodel van de vereniging. Schnabel (2004) benoemt vijf maatschappelijke ontwikkelingen: informalisering, informatisering, individualisering, internationalisering en intensivering. Het individu wil tegenwoordig minder afhankelijk zijn van de omgeving en meer eigen keuzevrijheid. Echter, individualisering betekent niet dat er in een samenleving geen behoefte of geen ruimte meer zou zijn voor collectieve regelingen (Schnabel, 2004, p. 55). Individualisering streeft naar meer gelijkheid in menselijke verhoudingen, wat weer resulteert in informalisering. Dat betekent overigens niet dat men zaken niet meer formeel geregeld wil hebben. Schnabel (2004) stelt dat maatschappelijke organisaties steeds meer instituten zijn die op professionele basis service verlenen aan de leden of contact houden met contribuanten in een relatief los netwerk. De betrokkenheid bij de organisatie is vaak ad hoc en incidenteel, alleen financieel en soms zelfs geheel virtueel (Schnabel, 2004, p. 57). Informatisering speelt hierbij een belangrijke rol en heeft een sterke invloed op zowel individualisering als informalisering; tijd en ruimte zijn namelijk relatief geworden.

Putnam (2000) stelt dat onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen het aantal mensen dat zich vrijwillig aansluit bij een organisatie afneemt in de Verenigde Staten. Een ontwikkeling die volgens hem zal leiden tot een afname van sociaal kapitaal. Het aantal sportverenigingen in Nederland daalt sinds 2008, zo blijkt uit cijfers van NOC*NSF (Ledenrapportage 2014, 2015). Daarnaast is er wel een toename van het aantal informele verbanden waar te nemen (van den Berg et al., 2008).

Volgens Van Bottenburg (2013) doet deze ontwikkeling zich sinds de jaren zestig en zeventig ook voor binnen de sport. Door informalisering binnen de samenleving is ook het aantal sporters dat de sport op een ongestructureerde, informele wijze beoefend toegenomen.

Onder invloed van verschillende maatschappelijke ontwikkelingen is het sportlandschap aan het veranderen. Er ontstaan nieuwe organisatievormen waarbinnen sport beoefend wordt. Onderzoek zal moeten uitwijzen waarom deze nieuwe vormen ontstaan en waarom mensen voor een andere structuur kiezen. Verliezen bestaande organisaties aan legitimiteit of ontstaan nieuwe organisatievormen zoals informele groepen naast de bestaande organisaties? Deze vraag staat binnen dit onderzoek centraal.

1.2 Doel van het onderzoek

De sport is ontstaan en lange tijd grotendeels ontwikkeld in het kader van verenigingen. Sport wordt in de hedendaagse samenleving echter ook op vele andere manieren beoefend, de vereniging is niet meer de enige organisatievorm voor sporters. Dit onderzoek beoogt in de eerste plaats inzicht te geven in welke betekenis sporters binnen een informele groep toekennen aan hun vrijwillige associatie en in hoeverre deze opvattingen verschillen ten opzichte van de betekenis die zij toekennen aan de georganiseerde sport. Daarnaast tracht het onderzoek inzichtelijk te maken hoe informele groepen zichzelf organiseren en ontwikkelen.

1.3 Maatschappelijke relevantie

In 2015 is NOC*NSF begonnen met het project 'Transitie in de sport', omdat ze constateerden dat sportbonden de aansluiting dreigen te missen met de snel veranderende wereld. Met het opstarten van het project 'Transitie in de sport' streven NOC*NSF en het ministerie van VWS ernaar om sportbonden voor te bereiden op de toekomst. De wereld om de sportbonden heen verandert razendsnel, en sportbonden zullen dus moeten veranderen om hun meerwaarde voor de sport te behouden. De sportvereniging staat vaak nog centraal in het beleid van sportbonden, maar is niet meer de enige plaats voor sporters om hun sport te beoefenen.

Dit onderzoek kan een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van nieuw productaanbod dat aansluit op de wensen en behoeften van de sporter die sport buiten de traditionele vereniging.

1.4 Wetenschappelijke relevantie

Het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) heeft door de jaren heen veel informatie verzameld over lidmaatschappen bij formele maatschappelijke organisaties en over geïstitutionaliseerde structuren in de Nederlandse maatschappij. Informatie over informele structuren ontbrak lange tijd. Er zijn inmiddels verschillende onderzoeken gedaan naar en binnen informele sportgroepen. Van den Berg et al. (2011) deden namens het SCP onderzoek naar informele groepen, waaronder informele sportgroepen. Van den Berg et al. (2011) richtten zich met name op sociale cohesie en gemeenschapsvorming binnen informele groepen. Zij concluderen dat informele sportgroepen een bredere betekenis kennen dan alleen de sportbeoefeningen. Het zijn vaak hechte sociale verbanden, waarbij zowel de sportieve als de sociale waarde hoog gewaardeerd worden (Van den Berg et al., 2011, p. 101).

Bouwman (2011) laat in zijn onderzoek onder loopgroepen de organisatievorm als structuur al een kleine rol spelen. Hij concludeert onder andere dat zowel binnen de traditionele vereniging als de informele groep sprake is van sociale binding. De vereniging als organisatievorm zou meer bij kunnen dragen aan sociale binding. Dit betekent overigens niet dat de kracht van de sociale verbinding binnen een vereniging altijd sterker is dan binnen een informele groep (Bouwman, 2011, p.73).

Daar waar sociale binding binnen informele groepen al meerdere keren is onderzocht, blijft de organisatievorm als structuur onderbelicht. Het in kaart brengen van structuren binnen informele groepen is relevant om te kunnen bepalen of zij verschillen van de verenigingsstructuur en of dat er mogelijk overeenkomsten bestaan met de verenigingsstructuur. Welke formele en informele dimensies bevatten informele groepen nu eigenlijk? En wat is de reden dat deze groepen ontstaan? Dit onderzoek poogt hier meer inzicht in te geven.

1.5 Vraagstelling

Welke betekenis kennen deelnemers van een informele fietsgroep toe aan hun vrijwillige associatie en hoe verhoudt dit zich tot de kenmerken van de vereniging? Wat zijn daarnaast de beleidsimplicaties?

Bij bovenstaande hoofdvraag horen de volgende deelvragen;

- Welke inzichten geeft de literatuur op de formele en informele kenmerken van sportorganisaties, hoe verhouden deze zich tot elkaar en tot de meer geïnfomaliseerde samenleving?
- Welke betekenis geeft de georganiseerde sport aan informele sportgroepen en in hoeverre zijn deze groepen legitiem voor de georganiseerde sport?
- Welke formele en informele kenmerken zijn te onderscheiden in de betekenis die informele sporters toekennen aan hun vrijwillige associatie?
- Wat zijn de beleidsimplicaties van het verkregen inzicht voor de binding van informele fietsgroepen aan de georganiseerde sport?

1.6 Afbakening begrippen

Informele sportgroep: Wanneer in dit onderzoek over een informele sportgroep gesproken wordt, wordt hierbij de definitie zoals opgesteld door Van den Berg et al. (2011) gehanteerd;

“Met informele groepen doelen we op kleine groepen mensen die regelmatig samenkomen om een bepaald doel te bejiveren of een liefhebberij uit te oefenen. Ze hebben vaak geen institutioneel kader en onderscheiden zich van verenigingen, stichtingen en instellingen door hun kleinschaligheid, persoonlijke contacten en het ontbreken van een formele organisatiestructuur.”

Groepen die bij elkaar komen voor een eenmalige activiteit worden dus niet als informele groep gezien.

Georganiseerde sport: Onder de georganiseerde sport vallen de volgende groepen: de sportbonden in Nederland, alle sportverenigingen, alle sporters aangesloten bij een sportvereniging of direct bij een sportbond, en de sportkoepel NOC*NSF.

Ongeorganiseerde sport: Onder de ongeorganiseerde sport worden alle organisaties en sporters verstaan die op een andere manier sporten dan zoals bij het begrip 'georganiseerde sport' omschreven. Informele groepen maken hier o.a. deel van uit.

1.7 Leeswijzer

Dit hoofdstuk diende als inleiding op het onderzoek. Hoofdstuk 2 bespreekt vervolgens de methodologie die bij dit onderzoek gehanteerd is. Hoofdstuk 3 bevat de literatuurstudie van dit onderzoek. In hoofdstuk 4 worden aan de hand van een aantal thema's de resultaten van dit onderzoek gepresenteerd waarna in hoofdstuk 5 een analyse wordt gemaakt. De hoofd- en deelvragen worden beantwoord in hoofdstuk 6 waar ook de beperkingen van dit onderzoek en suggesties voor vervolgonderzoek worden besproken. Hoofdstuk 7 geeft een aantal aanbevelingen voor de georganiseerde sport.

2. Methode

In dit hoofdstuk worden de opzet en de verantwoording van het onderzoek besproken. In paragraaf 2.1 staan de onderzoeksmethode en de dataverzameling centraal. Paragraaf 2.2 licht toe hoe de respondenten geselecteerd zijn voor het onderzoek, waarna paragraaf 2.3 de analyse van de data verantwoordt. Tot slot bespreekt paragraaf 2.4 de positie van de onderzoeker.

2.1 Onderzoeksmethode en dataverzameling

Binnen dit onderzoek is voornamelijk gebruik gemaakt van kwalitatief onderzoek. Bij kwalitatief onderzoek gaat men ervan uit dat mensen betekenis geven aan hun sociale omgeving en dat zij op basis van de gegeven betekenis handelen (Boeije, 2005, p. 31). Door middel van verschillende dataverzamelingsmethoden kan er een inzicht worden gegeven in het onderwerp vanuit het perspectief van het onderzochte. Dit met als doel het onderwerp te beschrijven en waar mogelijk te verklaren (Boeije, 2005, p. 27). Binnen dit onderzoek wordt dan ook gebruikt gemaakt van een interpretatieve invalshoek. Interpretatief onderzoek gaat ervan uit dat de werkelijkheid niet gezien kan worden als een geheel van wetmatigheden. De werkelijkheid is tijd- en contextgebonden, en wordt gecreëerd door de betekenisgeving van mensen (Edwards en Skinner, 2009). In relatie tot het vraagstuk dat centraal staat binnen dit onderzoek wordt er getracht inzicht te geven in de betekenissen die door de sporters binnen de informele groep toegekend worden aan een informele sportgroep.

Naast het kwalitatieve onderzoek is ook nog een kwantitatief onderzoek uitgevoerd. Dit om van een grotere groep informele sporters een beeld te krijgen van hun motieven en de structuren van de informele groep. Het kwantitatieve onderzoek had dan ook vooral een toetsend karakter. Waar kwalitatief onderzoek inzicht geeft in de betekenissen die worden gegeven (subjectief), geeft kwantitatief onderzoek meer een cijfermatig inzicht (objectief).

2.1.1 Literatuurstudie

Voorafgaande aan het empirisch onderzoek is er een literatuurstudie uitgevoerd. Deze studie hielp op de eerste plaats de onderzoeker 'streetwise' te maken in het onderwerp en tot eerste inzichten te komen (Boeije, 2005, p. 47). Daarnaast diende de literatuur ook een antwoord te geven op de theoretische deelvraag van dit onderzoek. In de analyse van dit onderzoek zijn de resultaten van het empirisch onderzoek afgezet tegen de resultaten van de literatuurstudie.

2.1.2 Semi-gestructureerde interviews

Voor dit onderzoek zijn in totaal tien semigestructureerde interviews gehouden. Er zijn zeven interviews gehouden met sporters binnen een informele groep en drie interviews met medewerkers binnen de georganiseerde sport. Semigestructureerde interviews passen goed bij het interpretatieve onderzoeksperspectief doordat het ruimte biedt voor betekenisgeving door de respondenten (Boeije, 2005, p. 57). Daarnaast zorgde de door de literatuurstudie verkregen topiclijsten voor houvast en structuur tijdens de interviews. De literatuurstudie gaf namelijk al een eerste inzicht in kenmerken van informele groepen. De topics die behandeld zijn tijdens de interviews hadden betrekking op het ontstaan en de organisatiestructuur van de groepen, en de motieven van de leden (bijlage 9.1.1). De topics die behandeld zijn tijdens de interviews met de medewerkers hadden met name betrekking op de georganiseerde en de ongeorganiseerde sport (bijlage 9.1.2). De topics zijn gedurende de onderzoeksperiode niet veranderd. Wel is de volgorde van de behandelde topics tijdens het interview aangepast op de antwoorden van de respondent. Ook zijn bepaalde thema's later in het onderzoek extra behandeld, omdat eerdere interviews onvoldoende / beperkt inzicht gaven. De interviews zijn met een voicerecorder opgenomen en na afloop zo letterlijk mogelijk getranscribeerd. De gegeven antwoorden worden in dit onderzoek anoniem weergegeven waardoor uitspraken niet direct te herleiden zijn tot een persoon. Het resultaten hoofdstuk spreekt van 'deelnemer', 'initiatiefneemster', 'medewerker' en 'adviseur'.

2.1.3 Online vragenlijst

Voor het kwantitatieve onderzoek is een vragenlijst (bijlage 9.2) opgesteld in samenwerking met onderzoeksbureau GfK. De vragenlijst is in eerste instantie door de onderzoeker opgesteld op basis van inzichten vanuit de literatuurstudie. In overleg met de onderzoeker zijn er door GfK enkele aanpassingen gedaan in de formulering van een vraag en in een aantal antwoordcategorieën. Zo werd o.a. de schaal 'heel belangrijk' t/m 'heel onbelangrijk' omgedraaid, omdat dit de standaardmanier is waarop GfK dat soort vragen stelt.

Thema's die in de vragenlijst verder bevraagd zijn, zijn: de organisatie van de groep en de motieven van de deelnemers. Zo is er onder andere gevraagd hoe belangrijk het sociale aspect is voor deelnemers en is er gevraagd naar de taakverdeling binnen de groep. Voorafgaand aan deze thema's is een selectievraag gesteld om wielersporters actief binnen een informele groep te kunnen selecteren. Het kwantitatieve onderzoek is uitgevoerd om de kenmerken van meerdere informele sportgroepen inzichtelijk te maken.

2.1.4 Observatie

De onderzoeker is er een keer aanwezig geweest bij een bijeenkomst van de TandWielBeulen. De groep kwam na het rijden van een fietsroute samen om nog wat te drinken. Hierbij heeft de onderzoeker een goed beeld gekregen van wat de sfeer is binnen de groep, hoe deelnemers met elkaar omgaan en wat eventuele gespreksonderwerpen zijn. De resultaten van de observatie zijn verwerkt in hoofdstuk 4. Het gehele observatieverslag is toegevoegd als bijlage van dit onderzoek (bijlage 9.3).

2.2 Selectie van respondenten

2.2.1 Kwalitatief onderzoek

Binnen het onderzoek zijn er bij twee verschillende informele wielergroepen semigestructureerde interviews afgenomen. Na een online zoektocht naar een geschikte informele sportgroep voor dit onderzoek is Wielervrienden de TandwielBeulen als geschikte onderzoeksgroep naar voren gekomen en is met behulp van Facebook contact gezocht met de groep. Deze groep voldoet aan de eerder genoemde definitie van Van den Berg et al. (2011). Deelnemers zijn willekeurig benaderd met de vraag of zij mee wilden werken aan de interviews. Binnen Wielervrienden de TandWielBeulen zijn in totaal vijf interviews gehouden. Verder is de fietsgroep Ladies First Cycling benaderd op basis van het feit dat zij in het verleden bij de NTFU navraag hebben gedaan naar de mogelijkheden om zich als informele groep aan te sluiten. Er is telefonisch contact gelegd met één van de initiatiefneemsters van de groep waarna er een interview heeft plaatsgevonden met beide initiatiefneemsters. Ook hebben er drie interviews met medewerkers binnen de georganiseerde sport plaatsgevonden. Hierbij is gebruik gemaakt van de zogenaamde 'sneeuwbalmethode' waarbij de geïnterviewde gevraagd is of zij nog andere respondenten kende voor het onderzoek.

2.2.2 Kwantitatief onderzoek

De vragenlijst is uitgezet onder een panel van het onderzoeksbureau dat maandelijks bevraagd wordt door NOC*NSF. Het veldwerk vond plaats van 6 t/m 13 april. Het panel bestaat uit 5352 respondenten, waarvan uiteindelijk 3239 (61%) respondenten de vragenlijst ingevuld hebben. Alleen respondenten die de wielersport beoefenen werden geselecteerd voor de extra vragen (200 respondenten). Voorafgaand aan het veldwerk is, op basis van een eerder uitgevoerd onderzoek, de schatting gemaakt dat na de eerste selectievraag hier ongeveer 75 à 100 respondenten van overblijven voor de vragen over de informele sportgroep; dit zijn er uiteindelijk slechts 49 geworden. Een verschil in antwoordcategorieën zorgt voor dit verschil in respondenten. De onderzoeker heeft namelijk een scherpere definitie van een informele groep gehanteerd dan die bij het eerder uitgevoerde onderzoek is gebruikt. Daarbij was het namelijk niet van belang dat de groep uit minimaal drie personen bestond.

Informele sportgroepen, een bedreiging?

2.3 Data analyse

De verkregen kwalitatieve data is in verschillende fases geanalyseerd. Door middel van open, axiaal en selectief coderen is de data geanalyseerd; hierbij is het analyseprogramma NVivo gebruikt. Tijdens het open coderen zijn alle interviews doorgelezen en hebben de tekstfragmenten een label gekregen. Na het open coderen zijn alle codes gestructureerd en is de mate van relevantie bepaald waarna het aantal codes gereduceerd is en deze opnieuw geordend zijn. Via selectieve codering zijn uiteindelijk enkele hoofdthema's geselecteerd, namelijk: het ontstaan van de informele groep, de organisatie binnen de informele groep, de motieven voor deelname en de georganiseerde sport. In hoofdstuk 4 zijn de resultaten beschreven aan de hand van deze thema's. De kwantitatieve data is verwerkt in en verder geanalyseerd met het analyseprogramma IBM SPSS statistics V 22. De analyse is beschrijvend en bestaat uit frequentietabellen. In de analyse zijn de antwoordcategorieën van vraag Q8 teruggebracht naar drie categorieën, namelijk 'belangrijk', 'niet belangrijk/niet onbelangrijk' en 'onbelangrijk'. Hier is op basis van het advies van GfK niet direct voor gekozen, omdat respondenten bij een 3-puntschaal vaak voor het middelste antwoord zullen kiezen.

2.4 Bias van de onderzoeker

Binnen het onderzoek heeft de onderzoeker zich gepositioneerd als onderzoeker die een onderzoek namens de NTFU uitvoert en geïnteresseerd is in de opkomst en ontwikkeling van informele fietsgroepen. Wanneer de onderzoeker zich als medewerker van de NTFU gepositioneerd had, zou dit invloed gehad kunnen hebben op het onderzoeksproces. De onderzoeker heeft zich tijdens het onderzoeksproces dan ook continu moeten realiseren dat zijn ervaringen opgedaan tijdens werkzaamheden voor de NTFU niet van invloed mochten zijn op het onderzoek. De onderzoeker moest zich hierbij realiseren dat hij geen antwoorden voor de respondent ging invullen, maar doorvroeg naar de mening van de respondent.

3. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt aan de hand van wetenschappelijke literatuur een inzicht gegeven in relevante thema's / ontwikkelingen omtrent informele sportgroepen. Om uiteindelijk inzichtelijk te kunnen maken welke consequenties informele groepen hebben voor de georganiseerde sport, zal aan de hand van het theoretische concept 'institutionalisering' de organisatiestructuur van de georganiseerde sport worden ontrafeld. Dit om inzichtelijk te maken hoe de georganiseerde sport zoals we die nu kennen tot stand is gekomen en daarbij in kaart te brengen of informele sportgroepen passen binnen de structuur van de georganiseerde sport. Om een goed beeld te kunnen geven van het institutionaliseringsproces binnen de georganiseerde sport is het van belang om het begrip 'institutionalisering' eerst verder toe te lichten (§3.1). In paragraaf 3.2 wordt vervolgens de koppeling met de sportwereld gemaakt. Paragraaf 3.3 zoomt verder in op de sportvereniging als vrijwillige organisatie, waarna paragraaf 3.4 inzicht geeft in de ontwikkelingen in de samenleving die van invloed zijn op de georganiseerde sport. In paragraaf 3.5 worden de kenmerken en de opkomst van informele sportgroepen besproken. Ten slotte geeft paragraaf 3.6 een korte samenvatting van het theoretisch kader.

3.1 Het institutionaliseringsproces

Binnen het institutionaliseringsproces is het op de eerste plaats van belang om het verschil tussen een organisatie en een institutie vast te stellen. Selznick (1957) stelt dat een organisatie een (schijnbaar) instrument is om de samenwerking tussen mensen en de daarbij benodigde middelen mogelijk te maken. De gecoördineerde handelingen van mensen gericht op een bepaald doel vormen samen de organisatie. Volgens Scott (2014) kunnen organisaties uitgroeien tot instituties wanneer de interne samenwerking ook van waarde wordt voor de gemeenschap. Scott (2014) geeft hierbij echter wel aan dat instituties een duurzamer karakter hebben en minder snel verdwijnen dan organisaties. Organisaties zorgen er overigens wel weer voor dat instituties in stand gehouden worden.

Instituties kunnen geïnterpreteerd worden als het geheel van zowel informele als formele regels binnen de samenleving (Scott, 2014, p. 56) . Enerzijds geven instituties orde en structuur. Anderzijds worden ze vaak niet bewust ervaren maar als vanzelfsprekend gezien. Hierdoor is het lastig ze te veranderen en daarin hebben zij

een beperkende functie (Dom, 2005, p. 70; Thornton & Ocasio, 2008, p. 103-104). Wanneer de gewoontes en of gedragingen makkelijk overdraagbaar zijn en iedereen bereid is zich eraan te conformeren, is er sprake van een hoge mate van institutionalisering. Scott (2014) omschrijft een institutie als volgt: "Instituties zijn het geheel van regulatieve, normatieve en cultureel-cognitieve elementen die met gerelateerde activiteiten en middelen voorzien in maatschappelijke stabiliteit en betekenis" (Scott, 2014, p. 56). Een instituut bestaat vaak uit een geheel van een regulatieve, een normatieve en een cognitieve structuur. Deze structuren worden door Scott (2014) 'pilaren' genoemd. De regulatieve pilaar heeft betrekking op de regels en wetten die gelden. Hierbij kan zowel sprake zijn van informele (ongeschreven) regels als formele regels (wetten) (Scott, 2014, p. 61-64). Binnen de normatieve pilaar staan meer de normen en waarden centraal. Het is het heersende beeld over wat wenselijk gedrag is (Scott, 2014, p. 64). De cognitieve pilaar heeft betrekking op gedeelde betekenissen binnen een instituut die als vanzelfsprekend gezien worden en daarmee het handelen bepalen (Scott, 2014, p. 68-69).

Binnen het institutionaliseringsproces zijn drie opeenvolgende fases te onderscheiden. *Habitualisatie* is de eerste fase. In deze fase is er voornamelijk sprake van gewenning aan de nieuwe afspraken die zich voordoen. Binnen de habitualisatiefase zijn afspraken nog veranderlijk en deze fase kan dan ook gezien worden als de pre-institutionaliseringfase. In de daarop volgende *objectivatiefase* ontstaat er na toetsing meer consensus over de nieuwe afspraken. Het institutionaliseringsproces wordt uiteindelijk voltooid in de *sedimentatiefase*. Binnen deze fase zijn de afspraken volledig geïnstitutionaliseerd en niet meer veranderlijk (Scott, 2014, p. 148-149).

3.1.1 Deinstitutionalisering

Naast het proces van institutionalisering kan er ook sprake zijn van deinstitutionalisering. Deinstitutionalisering is het proces waarbij de legitimiteit van inmiddels geïnstitutionaliseerde afspraken langzaam afneemt (Scott, 2014, p. 166). Deinstitutionalisering kan echter weer een nieuw institutionaliseringsproces in gang zetten. Deinstitutionalisering kan ontstaan door politieke druk, waarbij de machtsverdeling verandert en daarmee de houding ten opzichte van een bepaald instituut; functionele druk, waarbij er minder functionele noodzaak wordt toegekend aan een organisatie; of sociale druk, waarbij het gemeenschappelijk beeld over de *Informele sportgroepen, een bedreiging?*

legitimiteit van een organisatie verandert.

Kortom, het deinstitutionaliseringproces begint wanneer er geen eenduidig beeld meer is over de functionaliteit en legitimiteit van een organisatie (Scott, 2014, p. 166-171). Ook hierbij kunnen ontwikkelingen in de omgeving, bijvoorbeeld een wijziging in overheidsbeleid, weer van invloed zijn op het proces of het proces zelfs initiëren.

3.2 Van vermaak tot sport, institutionalisering in de sportwereld

De sportwereld heeft zich door de jaren heen steeds verder ontwikkeld tot een wereld met zijn eigen regels, opvattingen en normen & waarden. Dit hoofdstuk behandelt de vraag hoe de sportwereld zich ontwikkeld heeft tot de wereld zoals wij deze vandaag de dag kennen. De sportwereld kan worden opgevat als een relatief autonome wereld met een eigen logica en sport specifieke regelgeving (Bourdieu, 1988). Volgens Stokvis (1979) bestaat de sportwereld uit groepen, organisaties en alle individuen die betrokken zijn bij sport. Binnen deze sportwereld spelen verenigingen al lange tijd een centrale rol en zijn ze uitgegroeid tot stabiele organisaties in de samenleving. Van Bottenburg (2013, p. 1) zegt het volgende over verenigingen:

“Niet alleen zijn zij de grootste en wijdst vertakte organisatievorm in de Nederlandse sportwereld. Ook zijn sportverenigingen uitgegroeid tot instituties met regulerende en normerende functies die de sport als autonome wereld overstijgen.”

Hieruit kan worden opgemaakt dat sportverenigingen aangemerkt kunnen worden als een instituut. Het tot sport maken van lokale vermaken en de hierbij horende standaardisering en reglementering ligt hieraan ten grondslag. Aan het eind van de 19de eeuw veranderden bestaande lokale vermaken vanuit particulier initiatief volgens Van Bottenburg steeds vaker tot sport. Het tot sport maken van bestaande lokale vermaken wordt door Norbert Elias ‘sportificering’ genoemd; burgers besloten zich vrijwillig te verenigen (in Van Bottenburg, 2013).

Het verschil tussen het traditionele sportachtige vermaak en de moderne sport heeft volgens Stokvis (1989) voornamelijk betrekking op het feit dat het vermaak niet in het kader van gespecialiseerde organisaties plaatsvond en sport wel. De opkomst van de sportvereniging staat niet op zichzelf, maar vond gelijktijdig plaats met de opkomst van verenigingen op het gebied van bijvoorbeeld cultuur, arbeid en

wetenschap (Stokvis, 1989, p. 75). Daarnaast kan de opkomst van de sport niet los gezien worden van de modernisering en industrialisering in de 20ste eeuw (Stokvis, 1979, p. 34). Doordat het aantal sportverenigingen en het aantal mensen dat actief aan sport deed zo'n sterke toename kende, nam de wens tot competitie en daarmee de behoefte aan standaardisering en reglementering van sport snel toe. Hier zijn de eerste nationale sportorganisaties (sportbonden) uit ontstaan. Zij moesten ervoor zorgen dat sporten overal volgens dezelfde regels beoefend werden. Tevens bood een nationale organisatie de mogelijkheid om nationale kampioenschappen te organiseren. Sportbonden hebben wat dat betreft in termen van Scott (2014) voornamelijk een regulatieve en normerende rol ten opzichte van verenigingen. Daarnaast is er nog een aspect wat zeker niet onderbelicht mag blijven: het monopoliestreven van sportorganisaties. Stokvis (1979) omschrijft dit als volgt:

“De landelijke organisaties streefden ernaar zeggenschap te verwerven over alle activiteiten die in hun tak van sport bedreven werden.”(p.19)

Hier blijken aanwijsbare redenen voor te zijn. Om überhaupt bestaansrecht te hebben, maar ook in relatie tot andere actoren in de sportwereld, zoals bijvoorbeeld NOC*NSF, is een grote achterban van belang. Sporten die geen competitiestelsel kennen hebben bij het vergroten van de achterban altijd meer problemen gekend dan sporten waarbij dit wel het geval is (Stokvis, 1989, p. 70). Fietsen is bijvoorbeeld een sport die door veel meer mensen beoefend wordt dan dat er lid zijn van een sportorganisatie (Van Bottenburg, 2004, p. 27).

3.2.1 De sportbond

Bayle & Robinson (2007) stellen dat sportbonden gezien kunnen worden als hybride organisaties omdat zij een maatschappelijke oriëntatie hebben, er zowel betaalde krachten als vrijwilligers werkzaam zijn, zij op verschillende manieren gefinancierd worden en, tot slot, zij ook gestuurd worden door nationale en eventueel internationale sportsystemen. Naast het feit dat zij als hybride organisatie aangemerkt kunnen worden, kunnen zij ook als netwerkorganisatie gezien worden in een netwerk van regionale structuren en sportverenigingen (Bayle & Robinson, 2007, p. 250).

De koers die een sportbond vaart kan dan ook niet los gezien worden van het netwerk waarbinnen de bond actief is en wat andere actoren van de bond verwachten (Bayle & Madella, 2002, p. 7). Sport wordt door de overheid steeds vaker instrumenteel ingezet en financieel ondersteund ter bevordering van bijvoorbeeld de gezondheid in de samenleving (Boessenkool, 2011, p. 8; Van Bottenburg, 2013, p. 2). Wat erop duidt dat sportbonden door de sterke relatie met andere actoren in het netwerk niet geheel autonoom kunnen functioneren. Grix & Phillpots (2010) komen tot een zelfde conclusie bij hun analyse van het Engelse sportbeleid.

3.3 Het unieke karakter van de sportvereniging

Zoals in paragraaf 3.2 al bleek, spelen verenigingen een belangrijk rol binnen het sportlandschap zoals wij dat vandaag de dag kennen. In dit hoofdstuk wordt verder ingezoomd op de sportvereniging en worden de kenmerken van deze organisaties besproken.

Verenigingen kennen allemaal dezelfde organisatiestructuur, ook al hebben zij allemaal een andere ontstaansgeschiedenis. Binnen deze organisatiestructuur zijn verschillende kenmerken te onderscheiden die typerend zijn voor een sportvereniging. Doordat het tot sport maken van lokale vermaken vaak door gelijkgestemden werd opgepakt, kennen verenigingen een sterk uniform waarden- en normenpatroon en een homogeen karakter. De vereniging is een plaats waar gelijkgestemden elkaar ontmoeten en waar zij hun gezamenlijke 'passie' voor de betreffende sport delen (Boessenkool, 2011).

Over het ontstaan van een sportvereniging schrijft Boessenkool (2011) het volgende:

“Van oudsher gebeurt dat door mensen die eenzelfde interesse hebben en deze interesse op een min of meer gelijke wijze willen concretiseren. Het betreft dus niet alleen de keuze voor welke sport, maar ook een keuze voor het hoe en met wie van de sportbeoefening” (p. 2)

Een sportvereniging kent een platte brede organisatiestructuur met een democratische besluitvorming in de vorm van een algemene ledenvergadering (Boessenkool, 2011, p. 5). Binnen de vereniging zijn vaak expliciete doelstellingen geformuleerd die vastgelegd zijn in bijvoorbeeld statuten. Initiatieven binnen de vereniging zijn vaak bestuurlijk geïnitieerd en er zijn vastgestelde regels en voorschriften (Van den Berg et al., 2011, p. 28).

Alle leden zijn formeel gelijk binnen de organisatie. Deze formele structuur komt echter niet overeen met de informele praktijk. Het is vaak slechts een klein deel van de leden dat zich bemoeit met het beleid en op de ledenvergadering aanwezig is (Van Bottenburg, 2013, p.7). Verenigingen zijn zoals paragraaf 3.2 al inzichtelijk maakte informeel ontstaan en langzaam steeds verder geformaliseerd. Ondanks de formele structuur zijn er binnen verenigingen dan ook nadrukkelijk informele aspecten te ontdekken zoals het vrijwillige karakter.

3.3.1 Het vrijwillige karakter

Misschien wel het meest kenmerkende aspect voor de sportvereniging als organisatievorm is het vrijwillige karakter. Zonder dat mensen ertoe gedwongen of voor beloond worden, bepalen mensen of zij toetreden en bijdragen aan de organisatie; daarnaast kunnen zij ook zelf bepalen wanneer zij de vereniging weer verlaten (Stokvis, 2011). Naast het feit dat mensen zelf bepalen wanneer zij zich aansluiten bij een vereniging en wanneer zij deze eventueel weer verlaten, zijn verenigingen ook sterk afhankelijk van vrijwilligers. De leden verrichten werkzaamheden voor de vereniging en hiermee indirect ook voor andere leden. In de meeste gevallen zonder beloning voor deze werkzaamheden. De leden voeren deze werkzaamheden voornamelijk uit vanuit een bepaalde passie voor de desbetreffende sport (Boessenkool, 2011, p. 5). De activiteiten zijn gericht op de eigen leden, hetgeen de vereniging typeert als een organisatie voor en door leden. Hierbij zijn de activiteiten altijd gericht op het primaire proces, namelijk het organiseren van sport voor haar leden. Deze verenigingen worden ook wel expressieve verenigingen genoemd (Boessenkool, 2011, p. 3.) Binnen deze verenigingen staat het onderlinge contact en daarmee de 'camaraderie' centraal (Stokvis, 2011, p. 4).

Onder camaraderie verstaat Stokvis de onderlinge gezelligheid en het contact met elkaar. Door dit goede onderlinge contact en de verbondenheid met de club zullen leden het redelijk vinden om ook een taak uit te voeren voor de vereniging, stelt Stokvis (2011). Er zijn echter ook instrumentele varianten waarbij het doel van de verenigingen meer buiten de organisatie ligt.

Hierbij heeft het onderlinge contact een veel minder prominente rol en hebben de verenigingen een meer dienstverlenend karakter. Leden zullen hier volgens Stokvis (2011) dan ook minder snel bereid zijn tot het uitvoeren van een taak voor andere leden die mogelijk geen taak uitvoeren.

Zowel Boessenkool (2011) als Van Bottenburg (2013) verwachten dat onder invloed van verschillende maatschappelijke ontwikkelingen verenigingen steeds meer veranderen naar dienstverlenende organisaties.

3.4 Een veranderende samenleving

Verschiedende maatschappelijke ontwikkelingen hebben invloed op de samenleving. Schnabel (2004, p. 51) concludeert dat er vijf ontwikkelingen zijn (i's) die van invloed zijn of gaan zijn op de samenleving. De ontwikkelingen die hij onderscheidt zijn: individualisering, informalisering, informatisering, internationalisering en intensivering. Deze ontwikkelingen zullen op internationalisering na allemaal hun uitwerking hebben op de georganiseerde sport in Nederland. Schnabel (2004) concludeert allereerst dat individualisering vooral gezien moet worden als de behoefte van het individu om zijn eigen leven te bepalen waarbij men minder afhankelijk is van anderen. Iets wat ook mogelijk is geworden doordat verschillen tussen mensen kleiner zijn geworden, er is meer gelijkheid binnen de samenleving (Schnabel, 2004, p. 57). Individualisering betekent echter niet dat er geen behoefte meer is aan collectieve regeling binnen de samenleving (Schnabel, 2004, p. 55). Duyvendak en Hurenkamp (2004) stellen dan ook dat mensen altijd voor de 'kudde' zullen kiezen en nooit helemaal individualistisch zullen opereren. Het enige verschil is dat zij zelf bepalen voor welke 'kudde' zij kiezen. Als gevolg van individualisering en daarmee de afname van de hiërarchie binnen de samenleving treedt er volgens Schnabel (2004) informalisering op in de samenleving. Hij zegt hier het volgende over:

“ De onthiërarchisering van de samenleving wordt maatschappelijk nergens duidelijker dan in de informalisering die vorm krijgt in de de-institutionalisering van de organisaties en organisatievormen die zich vooral in de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw hebben ontwikkeld.” (p. 57)

Hij maakt hierbij echter wel de kanttekening dat het organisatiemodel dat in de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw ontstaan is, zoals bijvoorbeeld een vereniging, nog niet uitgediend is en dat er altijd een bepaalde behoefte aan formalisering zal blijven bestaan (Schnabel, 2004, p. 57). Zowel individualisering als informalisering worden volgens Schnabel (2004) versterkt door informatisering. Informatisering maakt het mogelijk om makkelijker te communiceren met anderen en

om overal en altijd de benodigde informatie te vinden. Intensivering moet vooral gezien worden als de drang om het leven intenser te beleven. Het individu wil veel meemaken en beleven in het leven. Het leven mag zeker niet saai zijn (Schnabel, 2004, p. 63). Samenvattend kan worden geconcludeerd dat de vijf door Schnabel onderscheiden ontwikkelingen voor veranderingen zorgen in de manier waarop mensen zich organiseren en mogelijk verbinden aan een organisatie. Door de keuzevrijheid van mensen zijn zij vaak verbonden aan meerdere netwerken. Netwerken die losser van aard zijn dan voorheen. Waar Schnabel stelt dat de verschillende ontwikkelingen uiteindelijk zullen leiden tot deinstitutionalisering vreest onder andere Van Bottenburg (2013) dit niet voor wat betreft sportverenigingen. Dit omdat zij vaak al vele jaren bestaan en zich daardoor goed overeind weten te houden in een dynamische maatschappelijke omgeving. Hij stelt echter wel dat onder invloed van de vijf i's verenigingen steeds vaker een dienstverlenend karakter zullen gaan krijgen en minder vast gaan houden aan het voor en door leden principe (Van Bottenburg, 2013, p. 10). Verenigingen zijn niet meer het vanzelfsprekende verband om te kunnen sporten (Van Bottenburg, 2013, p. 3).

3.5 De informele sportgroep

In de paragraaf 3.4 werd al duidelijk dat onder invloed van verschillende maatschappelijke ontwikkelingen er veranderingen optreden in de manier waarop mensen zich organiseren. Uit eerder onderzoek van Van den Berg en Tiessen-Raaphorst (2010) blijkt dat ruim een derde van de sporters actief is in een zelfgeorganiseerde groep. Hierbij zijn het voornamelijk sporten zoals wandelen, hardlopen, tennis en fietsen (Van den Berg en Tiessen-Raaphorst, 2010, p. 190). Het blijken groepen te zijn die vaak al enkele jaren bestaan en met enige regelmaat samenkomen. Veranderingen in de sportloopbaan door o.a. blessures of een druk bestaan (werk, kinderen) zorgen er in veel gevallen voor dat mensen binnen een informele groep gaan sporten. De informele groep biedt hen de mogelijkheid de sport te blijven doen die zij graag beoefenen (Van den Berg en Tiessen-Raaphorst, 2010, p. 196). Een grote groep blijkt echter ook nog binnen een sportvereniging dezelfde sport te beoefenen; dit zijn vooral jongeren tot 24 jaar en 65-plussers. In de tussenliggende leeftijdscategorie sport men naast de informele groep ook nog vaak alleen (Van den Berg en Tiessen-Raaphorst, 2010, p. 199).

Van den Berg et al. (2011) komen ook tot de conclusie dat informele groepen niet zomaar als vluchtige vrijblijvende verbanden getypeerd kunnen worden (Van den Berg et al., 2011, p.99). Er is binnen informele groepen sprake van de paradox van 'gestructureerde familiariteit', waarbij een groot informeel karakter gepaard gaat met praktische formaliteiten (Wuthnow, 1994, in Van den Berg et al., 2011, p. 27). Waarbij zoals in paragraaf 3.3 besproken, verenigingen zich kenmerken door enkele formele structuren ontbreken deze bij informele groepen. Zo zijn er vaak geen doelstelling uitgewerkt of zijn deze impliciet, worden initiatieven vanuit de groep zelf opgepakt en is er meer sprake van gewoontes en informele afspraken dan van vastgestelde regels (Van den Berg et al., 2011, p. 28). Wat informele groepen onderscheidt van verenigingen maakt de volgende paragraaf inzichtelijk. Het ideaaltypisch onderscheid tussen formele en informele groepen zoals door Van den Berg et al. (2011) opgesteld is bijgevoegd als bijlage (bijlage 9.4)

3.6 Verenigingen versus Informele groepen

Door de jaren heen is de sportwereld uitgegroeid tot een stabiele wereld waarbinnen verenigingen een belangrijke rol spelen. Dit hoofdstuk heeft echter laten zien dat onder invloed van verschillende maatschappelijke ontwikkelingen verenigingen niet meer de enige vorm zijn waarbinnen gesport wordt. Onder andere het sporten binnen een informele sportgroep is een alternatief. Het onderscheid tussen informele groepen en verenigingen is met name het verschil in structuur. Verenigingen kenmerken zich door een formele structuur met informele aspecten. Deze aspecten kunnen echter wel vrij dominant aanwezig zijn zoals bijvoorbeeld het vrijwillige karakter. Informele groepen kenmerken zich daarentegen door een hoge mate van informaliteit dat gepaard gaat met praktische formaliteiten. De opkomst en de kenmerken van de informele groepen zijn niet los te zien van de maatschappelijke ontwikkelingen zoals in paragraaf 3.4 weergegeven. Maar zijn deze groepen onder invloed van de maatschappelijke ontwikkelingen naast verenigingen ontstaan of ontstaan zij doordat sporters geen plek meer kunnen vinden binnen de bestaande structuren? Indien sporters geen meerwaarde meer zien in de bestaande structuren kan dit tot deinstitutionalisering van verenigingen en daarmee van bonden leiden. Voor het empirische onderzoek is het interessant om te kijken naar wat de specifieke kenmerken van een informele sportgroep zijn, wat de motieven zijn van

sporters om zich te organiseren binnen een informele groep en welke gevolgen dit heeft voor de georganiseerde sport.

Het volgende hoofdstuk bespreekt de resultaten van het empirisch onderzoek en geeft een inzicht in het functioneren van een informele sportgroep en de rol die de georganiseerde sport ten opzichte van deze groepen vervult.

4 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het empirisch onderzoek beschreven. Op basis van de data en de analyse daarvan zijn er vier thema's naar voren gekomen, sommige met sub-thema's, die een goed beeld geven van de kenmerken van een informele groep. Deze kenmerken zijn van belang om vast te kunnen stellen hoe deze groepen zich verhouden tot de georganiseerde sport. Om kennis te maken met de verschillende fietsgroepen zal allereerst een beschrijving gegeven worden van beide groepen (§4.1). Paragraaf 4.2 zal stilstaan bij het ontstaan van de groepen, waarna in paragraaf 4.3 wordt omschreven hoe de groepen na het ontstaan zichzelf organiseren. Iedereen die actief is binnen de groepen heeft daar zo zijn eigen motieven voor. Paragraaf 4.4 bespreekt deze motieven. Paragraaf 4.5 maakt inzichtelijk wat nu precies onder georganiseerde en ongeorganiseerde sport wordt verstaan door de georganiseerde sport. De slotparagraaf 4.6 bevat een korte resumé van de eerdere paragrafen.

4.1 Een introductie van twee informele fietsgroepen

4.1.1. Wielervrienden de TandWielBeulen

De TandWielBeulen zijn in 2013 ontstaan en bestaan inmiddels uit elf deelnemers. Binnen de groep zijn enkel mannen actief variërend in de leeftijd van 30 tot 50 jaar. Men fietst voornamelijk in de omgeving van Rosmalen, een vast vertrekpunt kent de groep niet. De groep heeft ook geen vaste dagen waarop gefietst wordt, al probeert men voornamelijk op woensdagavond en in het weekend te fietsen. Iedereen is vrij in het bepalen wanneer hij mee gaat fietsen. Deze vrijblijvendheid uit zich ook in het feit dat de groep pas één keer compleet is geweest zoals een deelnemer aangeeft:

“We zijn pas een keer compleet geweest volgens mij. Meestal met drie à vier personen. Om echt met allemaal af te spreken is nog niet echt gelukt.”

4.1.2. Ladies First Cycling

Ladies First Cycling is een fietsgroep speciaal opgericht voor dames en actief in Maastricht en omgeving. De oprichtster heeft de groep opgericht omdat zij merkte dat er nauwelijks wielactiviteiten waren speciaal voor vrouwen. Bij de groep zijn twintig dames aangesloten. Naast de fietsritten (training) worden er regelmatig andere activiteiten georganiseerd, zoals sleutelclinics en workshops omtrent voeding. De organisatie hiervan ligt volledig in handen van twee dames. De ritten vinden plaats op woensdag en zaterdag waarbij het geen verplichting is om te komen, geeft een van de initiatiefneemsters aan:

“Voor de zaterdagrit vraag ik wel altijd of ze zich op willen geven. Voor de rest is het vrijheid blijheid. De zaterdag geef ik altijd meer training, dan is het makkelijk als je weet hoeveel er komen.”

Om deel te kunnen nemen aan de activiteiten betaal je als deelnemer €49,50 per kalenderjaar. De groep kende de eerste jaren geen formele organisatievorm maar heeft in begin 2016 besloten zich als stichting te organiseren. Dit als gevolg van de sterke groei die de groep doormaakt.

4.2 Van samen fietsen naar informele groep

De groepen zijn beide niet direct als groep gestart maar zijn gaandeweg ontstaan. In beide gevallen zijn het twee personen geweest die samen begonnen met fietsen en langzaam zijn er steeds meer personen aangesloten. Bij de TandWielBeulen zijn de deelnemers vaak gestopt met een andere sport (voetbal) en hebben zij elkaar opnieuw gevonden in het fietsen, zoals twee van de fietsers aangeven.

“ Samen met Jeroen ben ik ooit begonnen met mountainbiken. Ik kwam eerst veel in de sportschool alleen dat vond ik niet meer leuk. Het fietsen begon ik steeds leuker te vinden en na enige tijd haakte er steeds iemand aan bij ons.”

“Het fietsen werd alleen steeds fanatiek en leuker, er gingen ook steeds meer mensen mee. En toen zijn we eigenlijk met een heel ploegje bij elkaar gekomen. Allemaal via andere wegen maar voornamelijk via het voetbal.”

Ladies First Cycling kent een andere ontstaansgeschiedenis. De groep is ontstaan vanuit het idee om iets te betekenen voor vrouwelijke wielersporters en met name het samen fietsen mogelijk te maken. Zo vertelt de initiatiefneemster:

“Ik zag toen heel vaak dames alleen fietsen of achter aan het elastiek bij een groepje mannen. Ik merkte zelf ook dat ik tekort kwam om bij de mannen aan te haken. Toen heb ik besloten dat er ook iets voor dames moest komen. Ik kende zelf een paar dames die fietsten via de fietswinkel en die namen dan weer vriendinnen mee enzo. Zo begon het.”

4.2.1 Rekrutering

De ontstaansgeschiedenis is ook terug te zien in hoe nieuwe mensen zich aan kunnen sluiten bij de groep. Bij de TandWielBeulen is iedereen via via aangesloten en kende men altijd al iemand binnen de groep. Dit zal ook altijd wel het geval blijven volgens twee deelnemers binnen de groep.

“Ja, het moet wel een beetje een bekende zijn hoor. Bij ons kent iedereen elkaar wel een beetje.”

“Ja, 99 van de 100 keer zal er wel een link zijn met iemand.”

Aansluiten bij de groep is voor buitenstaanders niet zomaar mogelijk; er zal altijd een link moeten zijn met iemand binnen de groep. Dit blijkt ook op het moment dat iemand een verzoek doet om zich aan te sluiten bij de TandWielBeulen. Zo reageert een groepslid in de groepsapp op een aanmelding als volgt:

“Kent iemand Hans Spierings? Heeft een verzoek ingediend om lid te worden van de TWB. We moet het wel een beetje selectief houden”

Uiteindelijk bleek de persoon alleen de groep te willen volgen op Strava om ritten en resultaten te kunnen bekijken, wat uiteindelijk geen probleem is voor de groep. Het geeft echter wel aan dat aansluiten bij de groep niet zomaar mogelijk is, het is een vrij gesloten groep.

Dat Ladies First Cycling vanuit een ander idee is ontstaan, uit zich ook in de manier waarop men zich kan aansluiten bij de groep. In eerste instantie sloten mensen zich via via aan en waren de deelnemers vooral bekenden van elkaar. Echter, dit is na verloop van tijd veranderd en de initiatiefnemers zetten zich meer in voor groei van

het aantal deelnemers; de twee initiatiefneemsters organiseren daar zelfs aparte activiteiten voor:

“We vinden het hartstikke leuk dat er meer mensen ons weten te vinden en organiseren ook Start2Bike waarvan je hoopt dat dames blijven hangen. Als ze blijven is dat toch een soort bevestiging van dat je goed bezig bent.”

Dat er niet slechts één manier is waarop mensen zich kunnen aansluiten bij een informele groep laten ook de resultaten van het kwantitatieve onderzoek zien. Waarbij niet een eenduidig beeld ontstaat in hoe leden zich aan kunnen sluiten bij een informele groep. 47,5% van de respondenten geeft aan dat binnen hun groep mensen zich alleen via informele wegen aan kunnen sluiten (ons kent ons). 30% geeft echter aan dat iedereen zich aan kan sluiten door middel van een lidmaatschap. De overige 22,5% antwoordt neutraal; hierbij kan verwacht worden dat mensen zich mogelijk niet aansluiten door middel van een traditioneel lidmaatschap, maar dat men wel een bepaald bedrag betaalt voor de activiteiten die georganiseerd worden. Dit is vergelijkbaar met de situatie van Ladies First Cycling, waarbij de deelnemers een bepaald bedrag betalen voor het volgen van trainingen en clinics, zonder lid te zijn van Ladies First Cycling.

Groepen waar mensen zich alleen op informele wijze aan kunnen sluiten (ons kent ons) organiseren ook nauwelijks tot geen activiteiten voor derden, en rijden alleen hun wekelijkse trainingsrondjes en af en toe een toertocht zoals ook een deelnemer van de TandWielBeulen aangeeft:

“We organiseren ook niet echt dingen daarvoor. Rijden gewoon onze ritjes en toertochtjes.”

68% van de sporters in andere groepen geven aan alleen activiteiten voor de groep te organiseren. Groepen waar men zich al meer op formele wijze aan kan sluiten organiseren vaker activiteiten voor sporters buiten de groep (42%). Dit blijkt ook bij Ladies First Cycling het geval. Vanuit de passie van één van de initiatiefneemsters worden onder andere trainingen aangeboden en wordt het aanbod aan activiteiten zelfs aangepast op wat de deelnemers willen, stelt een van de initiatiefneemsters:

“Wij zijn wel initiatiefnemers en dan in de vorm van ritten organiseren, activiteiten plannen en nieuwe dingen verzinnen. Wij organiseren in principe wat de dames willen.”

Het aansluiten bij een groep via informele wegen (ons kent ons) is een veel voorkomende manier, zeker in de beginfase van een groep zoals bij beide groepen gebleken is. Veelal zullen er veel bekenden van elkaar binnen de groep actief zijn. Het is echter mogelijk dat er langzaam een verschuiving plaatsvindt naar een meer formelere vorm van binden, zoals bij Ladies First Cycling heeft plaatsgevonden.

4.3 Organisatie binnen informele fietsgroepen

Naast het feit dat de groepen in omvang zijn toegenomen, zijn er ook steeds meer activiteiten ontwikkeld en of georganiseerd waardoor de groep ook door buitenstaanders als geheel / groep gezien wordt. Bij deze activiteiten kan gedacht worden aan trainingen en clinics. Beide groepen hebben een naam, een tenue, een online communicatiekanaal (Facebookpagina / website) gekregen. Hoe is dit ontstaan?

Uit de interviews blijkt dat deze ontwikkelingen bij de TandWielBeulen geen achterliggend doel hebben, maar worden gedaan omdat de deelnemers het leuk vinden. Voor de groepsapp was een naam nodig, dit is uiteindelijk ook de naam voor de fietsgroep geworden. Eén van de deelnemers geeft dan ook aan dat het bedenken van de naam vooral een functioneel doel kende:

“Op een bepaald moment waren we met zijn achten, en werd afspreken moeilijker. Toen heb ik een groepsapp aangemaakt, en dacht ik hoe zal ik die nou eens noemen, en toen heb ik hem maar de TandWielBeulen genoemd.”

Later is deze naam teruggekomen in onder ander het tenue en de Facebookpagina van de groep.

“Daarna kwam het idee van Ramon om een Facebook pagina aan te maken. En later kwam toen weer het idee om een tenue te laten maken. Dat hebben we inmiddels ook, van het een komt het ander. Op Strava hebben we nu ook allemaal TWB achter onze naam staan. Zo zijn we herkenbaar in de klassementen.”

“Maar de tenues vonden we gewoon leuk om dat voor elkaar te krijgen.”

Ladies First Cycling gebruikt de verschillende communicatiekanalen ook om hun groep verder onder de aandacht te brengen, blijkt wanneer de initiatiefneemster vertelt over welke kanalen zij allemaal gebruikt:

“Facebook, website en mailing is eigenlijk het belangrijkste in de communicatie met leden. Daarnaast gebruiken we ook wel Twitter trouwens om in contact te komen met de doelgroep. Er zijn een aantal websites/ platforms enzo waar we graag wat bekendheid bij zouden willen creëren. Je probeert ook gewoon overal een beetje te neuzen hoe andere groepen het doen en wat zij doen. We geloven niet zo in kranten en weekbladen. We doen het vooral online.”

De Facebookberichten van de TandWielBeulen bestaan voornamelijk uit verhalen over de tochten en trainingsritten van de groep, waarbij vaak voor een wat ludieke / humoristische insteek wordt gekozen.

Dit blijkt onder andere uit het feit dat de renners vaak neergezet worden als echte professionals. Eén van de berichten kent de volgende introductie:

‘Costra en Rumsas geselecteerd voor Luik-Basternaken-Luik’

“Op 15 mei zullen Costra en Rumsas aan de start verschijnen van de voorjaarsklassieker Luik-Basternaken-Luik (254km), dat maakte de ploegleiding vandaag bekend. We hebben als ploeg bewust gekozen om deze jonge getalenteerde renners deze heuvelklassieker te laten rijden”

Ondanks dat de TandWielBeulen niet bewust bezig zijn met het onder de aandacht brengen van hun groep vinden, geven verschillende deelnemers wel aan deze erkenning leuk / mooi te vinden:

“Dat is wel mooi dat we toch steeds vaker als groep gezien worden. Belangrijk niet, maar het is een mooie bijkomstigheid. Allemaal in hetzelfde tenue bijvoorbeeld, dat is wel leuk.”

“Ik vind het vooral leuk. Ik hoor van anderen dat ze onze groep op Facebook volgen. Dat is wel leuk om vanuit verschillende kanten te horen. Dat je toch als groep gezien wordt.”

Deze paragraaf heeft inzichtelijk gemaakt dat de groep zich niet alleen op het fietsen an sich richt, maar dat de deelnemers ook met andere activiteiten bezig zijn. In de komende paragraaf (§ 4.3.1) wordt de taakverdeling die hierbij komt kijken verder besproken.

4.3.1. Taakverdeling binnen de groepen

Binnen de groepen worden duidelijk activiteiten georganiseerd en ontwikkeld. Maar wie organiseert deze verschillende zaken precies? Deze paragraaf geeft meer inzicht in hoe de taken binnen een groep verdeeld worden.

Bij Ladies First Cycling zijn het de twee initiatiefneemsters die alle activiteiten organiseren en taken uitvoeren. Eén van de initiatiefneemsters spreekt ook duidelijk uit dat zij dit graag zo wil houden:

“Ik wil leading blijven en niet de leden. Ik wil voorkomen dat in bijvoorbeeld een ALV leden ineens iets willen en dat wij het dan maar moeten doen.”

De initiatiefneemsters erkennen echter wel dat wanneer de groep groter wordt, het niet meer mogelijk is om de leiding bij twee personen te houden en er meer mensen taken zullen moeten krijgen. Hierbij wordt voornamelijk gedacht aan een taak tijdens de ritten (voorrijden). Ze zijn er zich van bewust dat deelnemers dit mogelijk niet willen:

“Als we groter worden. Dan kunnen we het waarschijnlijk niet meer met 2 / 3 personen regelen. De organisatie aan de achterkant zal dan wel wat groter moeten worden. Nu merk ik soms al dat ik de groep minder goed kan begeleiden”

“Ja dat moeten we dan even zien, maar denk dat er wel een paar zijn maar niet veel. Maar het kan een probleem worden. Mochten we niemand extra vinden dan moeten de regels wellicht anders worden zodat het fietsen in de groep toch leuk blijft.”

Bij de TandWielBeulen verloopt de organisatie en het uitvoeren van taken anders en is het organiseren van activiteiten of het regelen van zaken zoals bijvoorbeeld het tenue niet de verantwoordelijkheid van één bepaald persoon. Wanneer iemand iets leuk vindt om te regelen pakt hij het op, zegt één van de deelnemers:

“Automatisch treden er altijd wel een aantal mensen naar voren die wel iets willen regelen. Dat zijn vaak ook de regelaars. Die kunnen dat gewoon goed. Zo doet iedereen wel wat binnen de groep.”

Dat iedereen de mogelijkheid heeft om dingen op te pakken of te organiseren betekent niet dat iedereen dat ook daadwerkelijk doet. Er blijkt wel een vaste kern

binnen de groep te zijn die veel dingen regelt, zo blijkt uit de woorden van een deelnemer:

“Je hebt altijd wel types die dingen oppakken. Zo zijn er bij ons een mannetje of vier. Wat iemand leuk vindt pakt hij op. Maar we doen alles in overleg. Maar vaste afspraken zijn er niet.”

Toch blijkt er één persoon duidelijk een leidende rol te hebben binnen de groep en vele zaken op te pakken. Daarnaast probeert hij de groep als geheel ook bij elkaar te houden. Meerdere deelnemers bevestigen dat hij echt een leidende de rol heeft:

“Hij is echt de regelaar van onze groep. Het geweten van de groep.”

“Ja hij voelt zich wel verantwoordelijk voor het geheel ja. Danny en Ramon hebben dat ook wel in zich. Die voelen zich ook wel verantwoordelijk voor de groep”

De situatie zoals die bij de TandWielBeulen en Ladies First Cycling wordt weergegeven, komt overeen met andere informele groepen. Hierbij geeft 67,5% van de respondenten aan dat er geen formele taakverdeling binnen de groep is. 22,5% geeft aan geen formele maar ook geen geheel informele taakverdeling te hebben; naar alle waarschijnlijkheid vergelijkbaar met de situatie van Ladies First Cycling. Een eenduidig beeld van hoe de organisatie binnen een informele groep verloopt, is er niet. Wel blijkt dat er altijd wel een paar personen zijn die de kern van de groep vormen.

4.3.2. Afspraken binnen de groepen

Zoals in de vorige paragraaf duidelijk geworden is, is er binnen de groep een bepaalde taakverdeling aanwezig. Daar waar taken verdeeld en uitgevoerd worden, zullen ook bepaalde afspraken gemaakt moeten worden. In deze paragraaf wordt meer inzicht gegeven in hoe zaken afgesproken worden.

Bij de TandWielBeulen zijn geen afspraken vastgelegd, iets wat de deelnemers ook echt geen probleem vinden. Dit betekent echter niet dat er geen afspraken zijn. Men spreekt zelf voornamelijk over ongeschreven regels. Zaken die duidelijk afgesproken worden zijn tijd en plaats van samen komen, blijkt uit de woorden van verschillende deelnemers:

“We spreken een tijd af om te vertrekken en dan moet je er gewoon zijn. Het is wel zo als we weten dat iemand mee gaat en hij is er nog niet dat we even wachten.”

“Officieel hebben we de afspraak dat we elkaar laten weten wanneer we gaan fietsen. Maar als je af en toe alleen gaat zonder het te melden is dat niet erg hoor. Maar meestal geef je het wel aan hoor.”

Ondanks dat er verder geen duidelijke afspraken zijn, ervaren de leden van de TandWielBeulen wel de vrijheid om zaken aan te geven indien zij het ergens niet mee eens zijn. Zij zeggen hier het volgende over:

“Ik ben zelf heel erg van het samen uit samen thuis en anderen denken daar wel eens anders over. Daar heb ik soms wel eens moeite mee. Ik heb zoiets van ben sociaal, wacht op elkaar. Dat is soms wel een nadeel, vind ik.”

“Ik probeer wel op de snelheid te letten en dat het voor iedereen leuk blijft. Beetje rekening met elkaar houden. Die afspraak is er niet echt maar als je dat dan aangeeft dan gebeurt het wel.”

Naast de concrete afspraken over samen komen, tijdstip van vertrek en de ongeschreven regel van op elkaar wachten, is er ook de ongeschreven regel over het dragen van het tenue, geeft een van de deelnemers aan:

“Bijvoorbeeld in het nieuwe tenue mag je niet alleen gaan fietsen. Je moet dan minimaal met drie zijn.”

De ongeschreven regels blijken zomaar te ontstaan en kunnen door iedereen ingebracht worden. Een groepslid zegt hierover:

“Hij zei van als we met minder dan drie fietsen dan mag het niet. Toen zei ik wel van oké, dan doe ik dat ook niet meer. Iedereen houdt zich daar wel aan nu trouwens. Haha, is er toch al weer een regeltje bij.”

Bij Ladies First worden de afspraken wel ongeschreven regels genoemd maar wat hierbij opvalt, is dat deze nadrukkelijk verteld worden aan de deelnemers wanneer zij nieuw zijn binnen de groep. Ook dit zijn met name afspraken voor tijdens het fietsen. Daarnaast is er nog een aantal afspraken over het voldoen van de betaling voor deelname. Het zijn vooral regels voor tijdens het fietsen, vertelt één van de initiatiefneemsters:

“Het zijn ongeschreven regels maar we melden ze wel. Tempo aanpassen aan de rest van de groep. Iedereen moet het kunnen volgen, niet voorbij de voorrijder rijden, bovenaan een beklimming wachten op elkaar dat soort dingen.”

Wat opvalt, is dat na verloop van tijd de zogenoemde ongeschreven regels op papier zijn gezet en zo aan de deelnemers duidelijk gemaakt worden. De groei die de groep heeft doorgemaakt is hier de oorzaak van, blijkt uit de woorden van één van de initiatiefnemers:

“Eerst vertelde ik ze altijd tegen de dames maar uiteindelijk hebben we ze op papier gezet. Is ook een stuk makkelijker om te delen met de dames en ze zijn voor iedereen hetzelfde en bij iedereen bekend. De groep wordt groter en daarmee ook de verantwoordelijkheid, de regels zijn dan ook wat verder uitgebreid.”

Bij andere informele groepen gelden over het algemeen ook informele afspraken (77,5%). Dit betekent niet dat gemaakte afspraken niet nagekomen worden of dat er helemaal niets vastgelegd is. De groei van een groep blijkt van invloed op het uitbreiden en definitiever vastleggen van regels / afspraken. Bij andere groepen worden afspraken / regels dan ook gezien als niet formeel / niet formeel (22,5%). Echt formeel vastgelegde afspraken komen niet voor.

4.4 Motieven voor aansluiting

De reden waarom men zich aansluit bij een informele groep is vaak een combinatie van factoren.

4.4.1 Sportief & Sociaal

Zowel het sportieve als het sociale aspect zijn belangrijke factoren. Doordat men ook wel eens alleen fietst lijkt men het sociale aspect juist extra te waarderen blijkt uit de woorden van verschillende deelnemers;

“Ik vind het sociale aspect wel echt heel leuk maar inderdaad dan vooral om gewoon samen te fietsen. Het zijn gewoon leuke gasten om mee om te gaan.”

“Ik fiets ook veel alleen, maar des te meer geniet ik ervan als we met een aantal fietsen. Lekker beetje praten met elkaar, spierballen tonen en de grootste verhalen vertellen alsof je net echt Parijs-Roubaix hebt gereden.”

Dat het sociale aspect van belang is voor sommige blijkt ook uit de observatie bij de TandWiel Beulen. Er is namelijk iemand aanwezig die niet meegefietst heeft, maar speciaal gekomen is om samen met de mannen die wel gefietst hebben wat te drinken, hij maakt graag deel uit van de groep. Het sportieve deel blijft echter een

belangrijke rol spelen binnen de groep en blijft de reden waarom men bij elkaar blijft komen.

“Maar als we dan gaan fietsen dan kom ik om te fietsen en niet om te ouwehoeren. Er moet getraind worden.”

Dat het fietsen centraal moet staan binnen de groep en het niet alleen maar gezellig moet zijn, blijkt ook wanneer een deelnemer vertelt wat hij niet voor groep wil zijn. Hij zegt daar het volgende over:

“Ik heb een zwager. Die is ook bij een fietsgroep. Maar die fietsen dertig kilometer en die duiken de kroeg in. Daar ben ik ook een keer mee, mee geweest. Ook gezellig, maar dat is niks hoor. Dat zou ik niet willen, we moeten wel voornamelijk fietsen.”

Dat het sportieve aspect een belangrijke factor is, blijkt ook uit het feit dat de deelnemers binnen de TandWiel Beulen fietsresultaten van elkaar bijhouden en hier een klassement van bijhouden. Het zorgt voor een bepaalde competitie binnen de groep, wat in sommige gevallen zelfs een stimulans is om vaker of verder te fietsen. Een deelnemer zegt over deze onderlinge competitie het volgende:

“Ik doe er zelf ook aan mee maar eigenlijk slaat het nergens op. Jeroen wil altijd graag weekwinnaar zijn. Dat is degene die de meeste kilometers in de week heeft gefietst. Soms denk je dan wel van zal ik nog even een rondje maken, maar het boeit me ook niet heel veel. Maar het wordt allemaal wel in de gaten gehouden inderdaad.”

Hoe belangrijk het sociale en het sportieve aspect is, verschilt per individu. Dit verschil in motivatie om aan te sluiten bij een groep zorgt er indirect voor dat binnen de groep subgroepen ontstaan. Deze ontstaan op basis van het niveauverschil in de groep en de intentie waarmee een rit gereden wordt. Eén van de initiatiefneemsters van Ladies First Cycling zegt hier het volgende over:

“Sommigen willen lekker doorrijden, anderen willen graag wat rustiger omdat ze het anders niet volhouden. Dat is niet erg maar dan is het beter, plezieriger om in twee groepen te gaan. De voorkant gaat zich aan de achterkant storen en de achterkant gaat zich aan de voorkant storen. Je kan het anders op een bepaald moment niet meer bij elkaar houden.”

De deelnemers van de TandWielBeulen merken zelf ook dat ze vaker actief zijn in subgroepen, dit blijkt uit een observatie van een gesprek in de Whatsappgroep:

“Mannen, even een bericht van mij. TWB is op dit moment een verzameling individuen die voornamelijk apart of in kleine groepjes trainen en heel zeldzaam in een complete groupetto. Motto is vooral vrijheid blijheid en dat is op zich natuurlijk

prima. Echter zou ik het persoonlijk leuk vinden als we wat meer als groep rijden en bijvoorbeeld een keer per maand de zondagochtend vastleggen. Een vaste vertrektijd en tempo en afstand dat voor iedereen goed te volgen is."

Een deel van de groep reageert direct positief:

"Er zijn mensen die helaas niet zoveel kunnen fietsen als ze willen i.v.m. tijd en andere dingen. Dan blijft het ook leuk. Goed initiatief!"

"Lijkt me een goed plan"

4.4.2. Keuzevrijheid

Naast het sportieve en sociale aspect is er nog een belangrijke factor waarom deelnemers zich aansluiten bij een informele groep, namelijk de vrijheid die er binnen de groep is. Het kunnen aansluiten wanneer je wilt en geen vaste taak hebben binnen de groep zijn belangrijke factoren om actief te zijn binnen de groep, stellen verschillende deelnemers:

"Je kan gewoon aansluiten wanneer je wil. Als je liever een keer alleen gaat of je eigen gang gaat, kan dat gewoon. Er zijn geen verplichtingen en niemand voelt zich ergens toe verplicht."

"We fietsen veel in het weekend, alleen de één gaat liever op zaterdag op pad en de ander op zondag; zo heb je altijd wel een klein groepje. En dat is doordeweeks eigenlijk hetzelfde. Eigenlijk woensdagavond maar als het dinsdagavond beter weer was dan gaan we gewoon dinsdag. Dat maakt dan ook niks uit."

Zoals deze paragraaf en paragraaf 4.4.1 laten zien zorgen verschillende factoren ervoor dat mensen zich organiseren binnen een informele sportgroep en niet binnen een vereniging. Maakt men bewust de keuze om niet binnen de vereniging te sporten of denk men hier niet over na? Paragraaf 4.4.3. geeft hier meer inzicht in.

4.4.3. Alternatief voor sportvereniging

Ondanks dat de deelnemers bij de TandWielBeulen en Ladies First Cycling allemaal een verleden hebben met sporten in verenigingsverband, is er bewust de keuze gemaakt om de fietssport niet binnen een vereniging te beoefenen. Dit blijkt te maken te hebben met een bepaald beeld dat er is van een vereniging. Bij een vereniging heb je meer verplichtingen is het idee. Daarnaast heeft men het gevoel dat de fietssport niet binnen een vereniging beoefend hoeft te worden, blijkt uit de woorden van een aantal deelnemers:

Informele sportgroepen, een bedreiging?

“Het is dat ik nu aangesloten ben bij bekenden vanuit het voetbal, maar nooit in me opgekomen om bij een vereniging te gaan fietsen. Ik zou ook niet snel iets afzeggen om te fietsen. Ik ben ook gaan fietsen omdat je dat zelf kan doen en een vereniging niet perse nodig is.”

“Het was gewoon leuk om met zijn tweeën te fietsen. En misschien, als je dan nog wat verder kijkt, ga je bij een vereniging toch sneller naar verplichtingen. Waar wij allemaal geen zin in hebben”

De verplichtingen die men verwacht bij verenigingen zijn voornamelijk het fietsen op vaste dagen en tijdstippen, zegt één van de deelnemers:

“Want hun hebben echt vaste avonden. Woensdagavond, zondagochtend, dan doordeweeks nog een keer een avond erbij. Dat hoeft voor mij niet zo persé. “

De initiatiefnemers van Ladies First Cycling kiezen er bewust voor om geen vereniging te zijn. Zij willen voornamelijk het initiatief in eigen hand houden maar zijn er ook van overtuigd dat het zijn van een vereniging mensen afschrikt om zich aan te sluiten:

“ Ik wil voorkomen dat in bijvoorbeeld een ALV, leden ineens iets willen en dat wij het dan maar moeten doen. Dat is wel een uiterste maar ik hou graag gewoon de controle. Ik merk dat een vereniging toch afschrikt ofzo. Dat een vereniging gelijk staat aan verplichtingen ofzo.”

“Je weet gewoon dat een vereniging wat verwacht van je. Dat willen veel mensen niet. Er zijn wel meiden die vragen of ze wat kunnen doen maar dat initiatief is minimaal.”

De redenen om binnen de TandWielBeulen of Ladies First Cycling actief te zijn, zijn vergelijkbaar met de motieven van fietsers binnen andere informele groepen. Zelf het moment (90%) en de inhoud van de sportactiviteit (92,5%) kunnen bepalen is voor bijna alle sporters belangrijk. Ook het samen fietsen met anderen is voor een groot deel (82,5%) belangrijk. Hierbij wordt het samen kunnen fietsen met vrienden nog belangrijker gevonden (92,5%). Het sociale aspect is voor 87,5% belangrijk en het sportieve aspect voor 67,5%. Het daadwerkelijk opdoen van nieuwe sociale contacten is voor 50% belangrijk. Het als individu deel uitmaken van een groep wordt door 60% als belangrijk gezien.

Bij de combinatie van motieven staat het individuele belang voorop. De deelnemers willen een bepaalde mate van keuzevrijheid hebben. Met name het samen kunnen sporten met anderen speelt daarbij een zeer belangrijke rol. Onder andere de competitie met anderen is een extra stimulans.

Deze paragraaf heeft inzichtelijk gemaakt wat de motieven van sporters zijn om zich te organiseren binnen een informele groep. Een groep die buiten de georganiseerde sport valt. Maar wat is eigenlijk het verschil tussen georganiseerde en ongeorganiseerde sport. Paragraaf 4.5 gaat hier verder op in.

4.5 Georganiseerde sport versus ongeorganiseerde sport

Wat is nu precies de georganiseerde sport en de ongeorganiseerde sport? Wat is het onderscheid? Welke actoren maken waar deel van uit? De paragrafen 4.5.1 t/m 4.5.3 geven een inzicht in de georganiseerde sport en de ongeorganiseerde sport, en in de manier waarop de georganiseerde sport naar de ongeorganiseerde sport kijkt en welke rol een sportbond hierin inneemt.

4.5.1 De georganiseerde sport

Bij de georganiseerde sport wordt door medewerkers binnen de georganiseerde sport vooral gedacht aan structuur, traditionele aanbieders van sport (verenigingen) en de daarbij horende overkoepelende organisaties (sportbonden en NOC*NSF). Zoals blijkt uit de woorden van de manager van een sportbond en een adviseur van NOC*NSF:

“De georganiseerde sport. Uhm, jeetje. Structuur moet ik gelijk aan denken. Dat er toch iets van structuur in zit. En verbindingen, een organisatie waar wel een aantal personen echt aan verbonden zijn. Dus dat je wel een aantal mensen hebt die een bepaalde verantwoordelijkheid hebben en die sturing geven. En of er dan 100, 10 of 1000 mensen onder hangen maakt mij nog niet eens uit. Maar iets van structuur hebben is wel belangrijk.”

*“Vanuit origine zien wij als georganiseerde sport en dat zijn dan NOC*NSF, de sportbonden en de verenigingen die daarbij aangesloten zijn. Die hele kolom vinden wij dan met elkaar, werkzaam in de georganiseerde sport dat, dat georganiseerde sport is.”*

De georganiseerde sport zoals hij al jaren bestaat blijkt een vorm van zekerheid te geven en een solide basis te vormen voor het organiseren van sport, stelt de manager van een sportbond:

“De verenigingen en de verenigingsleden blijven heel belangrijk voor de bonden. Dat is gewoon een hele belangrijke basis. Dat is een groot deel van je achterban, dus zeker heel erg belangrijk. Ze creëren ook het aanbod.”

4.5.2 De ongeorganiseerde sport

Ook bij de ongeorganiseerde sport denkt men aan structuren of beter gezegd het ontbreken van een formele structuur en/of afspraken. Meerdere geïnterviewde managers van de sportbonden denken bij ongeorganiseerde sport aan het volgende:

“Ja als er geen formele afspraken zijn. Maar gewoon van we zien elkaar zondag etc.”

“We zien daar nu nog alles onder wat niet volgens de bestaande structuren georganiseerd is (verenigingen, stichtingen, et cetera). Maar ik denk dat het niet zo zwart wit blijft. De wereld ziet er over een aantal jaren heel anders uit en ik denk dat we er dan niet meer zo tegenaan kijken.”

Het blijkt echter moeilijk te definiëren wat nu precies de ongeorganiseerde sport is. Men ziet de ongeorganiseerde sport voornamelijk op deze manier, omdat het anders is dan de bekende structuren binnen de georganiseerde sport. Men is echter wel van mening dat er binnen de ongeorganiseerde sport vele verschillende vormen zijn:

“Ik ben echt van mening dat het heel genuanceerd ligt en dat je geen uitspraken kan doen over de ongeorganiseerde of anders georganiseerde sporten“

Daar waar het lastig blijkt ongeorganiseerde sport te definiëren, lijkt men binnen de georganiseerde sport toch steeds minder de zwart-wit gedachte te hebben van georganiseerd en ongeorganiseerd, zo blijkt uit de uitspraken van de respondenten. Met de term 'sportaanbieder' doet een nieuw begrip zijn intrede, geeft de adviseur van NOC*NSF aan:

“De sportagenda 2017+ kent wat dat betreft een doorbraak dat we spreken over sportaanbieders in plaats van verenigingen. En verenigingen zijn daar wel de grootste groep in. Maar het is een bewuste keuze geweest; de sportdeelname in Nederland richt zich ook op sporters en niet meer op leden. En dus ook niet meer alleen op verenigingen, ik denk dat, dat al een enorme stap is om de zwart-wit gedachte van georganiseerd en ongeorganiseerd weg te halen.”

Men spreekt van een sportaanbieder wanneer de driehoek kader, accommodatie en aanbod ingevuld kan worden. Dit wil zeggen dat een aanbieder een sportaanbod heeft, er faciliteiten beschikbaar zijn om de sport te kunnen beoefenen en er een sportkader aanwezig is om de activiteiten te begeleiden. Het is vooral nog het verbreden van het begrip van georganiseerde sport. Het daadwerkelijk toepassen blijkt voor de sportbonden een stuk genuanceerder te liggen. Men kan niet zomaar afwijken van de oude structuren.

De al eerder genoemde solide basis zal weerstand bieden, bevestigen een manager en de adviseur van NOC*NSF:

“Het is natuurlijk wel zo dat de georganiseerde sport anno nu daar niet op aangepast is. Die zitten zo vast aan structuren, etc. De achterban moet het ook allemaal maar goed vinden natuurlijk. En dat maakt het vooral ingewikkeld.”

“Die oplossing is ook niet zomaar bedacht, zeker niet met meer dan 500 verenigingen die daar anders over denken. Maar daar ligt een mooie uitdaging.”

De georganiseerde sport ziet de sporters die binnen een ongeorganiseerd verband sporten echter wel als een kans om voor meer sporters van waarde te zijn, maar ook als confrontatie, zoals blijkt uit de woorden van de managers:

“Een hele grote kans en als ontzettende confrontatie met hoe goed wij niet in staat zijn de ongeorganiseerde sporter te faciliteren. Want blijkbaar is er voor die persoon of groep geen urgentie om zich aan te sluiten bij de georganiseerde sport. Dus blijkbaar zijn we overbodig in hun ogen. Dat vind ik best wel confronterend.”

“De verenigingen zijn belangrijk voor ons maar daarnaast ontwikkelen zich ook andere modellen en daar moeten wij ook iets mee. We kunnen niet alleen vasthouden aan verenigingen en maar gaan zitten wachten. Verenigingen zijn maar een kleine speler in de markt.”

Naast het feit dat de ongeorganiseerde sport als kans gezien wordt, vindt men het ook legitiem om informele groepen te binden / te erkennen als groep:

“Ik vind het wel legitiem, maar denk dat de verenigingen dat niet zo zien. Dat was ook zo toen we het individuele lidmaatschap introduceerden. Verenigingen krijg je het soms gewoon echt niet uitgelegd dat het geen bedreiging is. Je kan cijfers, etc. laten zien, maar sommigen willen het gewoon niet zien dat zij een andere meerwaarde bieden. Ik zou er graag een oplossing voor vinden dat je ze als meer ziet dan losse individuen, maar niet als vereniging. Ik denk dat die erkenning wel belangrijk is.”

De sporter krijgt een centralere rol in het beleid, voegt een manager van een sportbond eraan toe:

“We gaan ons veel meer richten op de sporter met allerlei informatie die de sporter interessant vindt. Met als doel deze mensen in kaart te brengen en een grotere groep te bereiken naast onze leden.”

Ondanks dat de medewerkers van de sportbonden de kansen zien, blijven sportbonden vooralsnog vasthouden aan de oude structuur en wordt er voornamelijk nog aan leden gedacht. Dit blijkt vooral te komen door de financiering van de sport en wederom de structuur die men al jaren hanteert, stelt een andere manager:

“Zekerheid. Collectief geeft toch meer garantie op bepaalde inkomsten. Dus het is volgens mij de angst om dingen los te laten.”

De adviseur van NOC*NSF voegt daar het volgende aan toe:

*“Je wil je op de sporter richten en niet op de structuur van NOC*NSF of op de geldstroom daarvan. Dat georganiseerde sport denken om het zo maar te noemen, oud structuur denken. Als je de sporter als uitgangspunt pakt, ga je van daaruit opbouwen en meerwaarde bieden. Dan ga je dat geld wel uit de markt halen. Dat is heel lastig, dat weet ik heel goed, maar je moet er wel voor durven gaan. Je moet niet naar elkaar blijven kijken. Het is een omwenteling die al jaren duurt en nog wel even gaat duren maar het is wel nodig.”*

De sportbonden zien dat er sporters zijn die andere wensen hebben dan sporters binnen het georganiseerde verband. Maar deze groep bedienen op de behoefte die zij hebben blijkt nog maar moeizaam realiseerbaar.

4.5.3 De rol van sportbond

Sportbonden zien dat informele sportgroepen andere groepen zijn en dit blijkt ook uit het feit welke rol een bond in zou moeten nemen volgens de medewerkers. Zij vinden dat voornamelijk de sporter gefaciliteerd moet worden, waarbij de manier waarop de sport beoefend wordt geen issue moet zijn, zo stellen een manager van een sportbond en de adviseur van NOC*NSF:

“Ik vind dat wij als sportbond vooral dat moeten doen waardoor de sporter met nog meer plezier gaat sporten. En wat dat dan is, verschilt per persoon. Wij moeten er voor zorgen dat de sporter bij ons of via ons kan vinden wat hij nodig heeft. Waarbij ik wel denk dat we moeten proberen om te laten zien dat het echt leuk kan zijn om bij een vereniging te sporten.”

“Het is veel meer vanuit lidmaatschappen weg denken, maar veel meer vanuit producten en diensten gaan denken als bond zijnde. Je echt afvragen waar kan ik van meerwaarde zijn. Steeds meer bonden zijn daar mee bezig en ik denk ook dat het noodzakelijk is. Maar het blijft lastig, door de bestaande structuren en om te bepalen wat die meerwaarde dan is.”

Ook de informele groepen zelf blijken, zoals paragraaf 4.3 al aangeeft, een bepaalde vorm van erkenning belangrijk te vinden. Zij zien in dit geval de NTFU ook als een

organisatie die voor hen wat kan betekenen, alleen vinden zij geen plek in de huidige structuur. Een deelnemer van de TandWielBeulen geeft aan te erkennen dat de NTFU ook voor niet aangesloten sporters werk verricht:

“Maar in de breedte doet de NTFU ook veel voor alle wielersporters volgens mij. En dat vind ik wel goed werk, daar hebben wij ook voordeel van.”

De initiatiefneemsters van Ladies First Cycling zien de sportbond (NTFU) vooral als ondersteunende organisatie, blijkt uit de woorden van één van de initiatiefneemsters:

“De NTFU is natuurlijk ook een soort zoekmachine; wel jammer dat wij daar als groep niet tussen kunnen staan zodat mensen ons kunnen vinden. We zijn toch ook een serieuze groep die de wielersport aanbiedt!”

Bonden blijken zich steeds meer te positioneren als organisatie voor de totale branche, bestaande uit zowel georganiseerde als ongeorganiseerde sporters en andere aanbieders. Leden en aangesloten verenigingen spelen hierbij nog een belangrijke rol, maar zijn niet meer de enige groep waarvoor de bond zich inzet.

De volgende paragraaf dient als afsluitende paragraaf van dit hoofdstuk en vat de in dit hoofdstuk gepresenteerde resultaten kort samen.

4.6 De informele groep in beeld

Dit hoofdstuk heeft laten zien dat er geen eenduidig beeld is van een informele groep. Wat de casussen van de TandWielBeulen en Ladies First Cycling mooi laten zien, is dat het aantal informele en formele aspecten kan verschillen per groep. Zo zijn er verschillen te ontdekken in de manier waarop afspraken worden gemaakt, doelstellingen worden geformuleerd en in hoe taken worden verdeeld binnen de groep.

De motieven waarom mensen zich aansluiten verschillen per individu, maar met name de keuzevrijheid die men heeft binnen een informele groep is zeer belangrijk voor de deelnemers. Men wil zelf kunnen bepalen waar, wanneer en met wie men fietst. Het fietsen bij een vereniging ziet men niet als noodzakelijk en daarnaast verwacht men er te veel verplichtingen te hebben. Hierbij is echter een verschil te zien tussen de onderzochte groepen. Bij Ladies First Cycling is er duidelijk een afkeer tegen het zijn van een vereniging. Dit beeld komt in de casus van de TandWielBeulen niet naar voren.

Sportbonden zien het ontstaan van de informele groepen gebeuren, maar weten er nog maar moeilijk mee om te gaan. De groepen passen niet binnen de bestaande structuren van de bond.

In het volgende hoofdstuk worden de resultaten zoals gepresenteerd in dit hoofdstuk verder besproken en gekoppeld aan de literatuur zoals besproken in hoofdstuk 3.

5. Analyse

Zoals de resultaten in hoofdstuk 4 onder andere hebben laten zien, maken deelnemers van een informele sportgroep bewust de keuze om te sporten binnen een informele groep. Het geeft hen de vrijheid om te bepalen waar en wanneer zij kunnen sporten, in deze studie fietsen. Binnen dit hoofdstuk koppelt de onderzoeker deze resultaten aan de literatuur zoals besproken in het theoretisch kader. Centraal hierbij staat in hoeverre de betekenis die gegeven wordt aan informele sportgroepen van invloed is op de georganiseerde sport. Paragraaf 5.1 bespreekt de opkomst en de kenmerken van de informele sportgroep en licht het begrip gestructureerde familiariteit toe. Paragraaf 5.2 maakt de koppeling tussen verschillende maatschappelijke ontwikkelingen en de gevolgen voor de georganiseerde sport. Paragraaf 5.3 dient als samenvattende paragraaf van dit hoofdstuk.

5.1 De informele sportgroep: Vrijheid blijheid?

De wielersport kenmerkt zich als een sport die op ieder moment en in zelf te bepalen samenstelling beoefend kan worden. Maakt dit dat een informele sportgroep niet meer is dan een verzameling individuen of is het meer dan dat? Deze paragraaf geeft een inzicht op deze vraag.

Het samen kunnen fietsen met anderen blijft belangrijk voor het individu. Hierbij staat voornamelijk het sportieve aspect centraal. Het samen fietsen zorgt er vaak voor dat men net wat harder kan gaan of dat er een langere afstand gereden kan worden. Men is continu op zoek naar nieuwe uitdagingen en wil daarbij zeker niet onder doen voor anderen. De zoektocht naar nieuwe uitdagingen sluit aan op wat Schnabel (2004) 'intensivering' noemt. Het individu wil meer meemaken en beleven in het leven. Het sociale aspect speelt echter wel een rol binnen de groep, maar verschilt per individu. Dit verschil in beleving zorgt voor het ontstaan van subgroepen binnen de groep; fietsers bepalen op basis van wie er aanwezig is of men wel of niet aansluit bij de activiteit. Deze vrijheid is juist waar men naar op zoek is, zo blijkt uit het empirisch onderzoek bij Wielervrienden de TandWielBeulen. Dat men zelf kan bepalen wanneer men meefietst wordt als voordeel gezien van het fietsen binnen een informele sportgroep. Iedereen geeft zijn eigen betekenis aan de sport en bepaalt zelf waar, wanneer en met wie hij/zij de sport beoefent. Sporten binnen een informele sportgroep biedt hier de mogelijkheid toe. Deze betekenis van het fietsen in

een informele groep kunnen we beschouwen als een ontwikkeling die past binnen een bredere maatschappelijke ontwikkeling en door Schnabel (2014) als 'individualisering' omschreven wordt. Dit is de behoefte van het individu om zijn eigen leven te bepalen, waarbij men minder afhankelijk is van anderen (Schnabel, 2004, p. 57). Zowel de casus bij Wielervrienden de TandWielBeulen als die bij Ladies First Cycling laat echter zien dat men wel graag samen fietst met anderen. Dit bevestigt de stelling van Duyvendak en Hurenkamp (2004) dat men echter nooit helemaal individualistisch zal gaan opereren. Het samen kunnen fietsen met anderen, en in het bijzonder met vrienden, blijkt een belangrijke motivatie voor de fietsers binnen de informele groepen.

5.1.1 Gestructureerde familiariteit

Ondanks de vrijheid die sporters hebben binnen een informele groep blijken er wel degelijk afspraken te zijn binnen de groepen. Informele sportgroepen kenmerken zich als flexibele groepen. Deze flexibiliteit uit zich voornamelijk in het feit dat deelnemers zelf bepalen wanneer zij aanwezig zijn. De groep wisselt tijdens activiteiten dan ook regelmatig van grootte en samenstelling. Rekrutering vindt voornamelijk plaats uit de sociale omgeving van deelnemers; de deelnemers zijn vaak vrienden / kennissen van elkaar. Activiteiten, zoals bijvoorbeeld trainingsritten, die georganiseerd worden zijn dan ook vaak alleen op de groep gericht. Slechts een enkele keer richten groepen zich bewust op het werven van leden, zoals blijkt uit de casus van Ladies First Cycling. De manier van rekruteren en de flexibiliteit van de groepen sluit aan bij de definitie die Van den Berg et al. (2011) hanteren voor informele sportgroepen.

Zij omschrijven informele sportgroepen als volgt:

“Groepen van minstens drie personen die met een zekere regelmaat samen sporten. Vaak geen institutioneel kader kennen en zich onderscheiden van verenigingen, stichtingen en instellingen door hun kleinschaligheid, persoonlijke contacten en het ontbreken van een formele organisatiestructuur (statuten, officieel adres, functionarissen, inschrijving bij de Kamer van Koophandel en dergelijk.” (p.12)

Ondanks het ontbreken van een formele organisatiestructuur en de kleinschaligheid van de informele sportgroepen is er binnen de groepen wel een bepaalde vorm van organisatie en structuur zichtbaar.

Er blijkt binnen de groep een vaste kern aanwezig te zijn die een min of meer leidende rol heeft. Deze rol uit zich in het initiatief nemen voor het rijden van ritten,

het ontwerpen van een tenue, het voorbereiden van trainingen en het voorstellen van bepaalde afspraken. Ondanks de aanwezigheid van deze kernleden heeft iedereen binnen de groep de vrijheid om zaken voor te stellen of eventueel op te pakken. De ene deelnemer is echter actiever dan de andere, maar iedereen levert zijn bijdrage en voelt zich geroepen een bijdrage te leveren aan de groep. Dit komt overeen met het beeld dat Stokvis (2011) schetst. Door goed onderling contact (camaraderie) binnen de groep zullen mensen het redelijk vinden een taak te hebben binnen de groep. Bij Ladies First Cycling kunnen deelnemers wel aangeven wat zij graag voor activiteiten willen, maar zijn het altijd de twee initiatiefnemers die de organisatie voor hun rekening nemen. De oprichtsters van Ladies First Cycling gaan er ook van uit dat deelnemers geen taak willen hebben. Iets wat gezien het al meer dienstverlenende karakter van Ladies First Cycling ook overeenkomt met het door Stokvis (2011) geschetste beeld dat bij dienstverlenende organisaties de bereidheid om taken uit te voeren lager zal zijn.

Afspraken binnen de groepen zijn in de meeste gevallen niet vastgelegd maar hebben een informeel karakter en worden door de deelnemers omschreven als ongeschreven regels. Het zijn afspraken waar iedereen binnen de groep zich van bewust is en zich vanuit hun fatsoen / redelijkheid aan conformeert. Het zijn met name afspraken die op de sportactiviteit gericht zijn, zoals als groep bij elkaar blijven fietsen, melden als je gaat fietsen en op tijd komen. Wanneer de informele groep in omvang groeit, blijkt de noodzaak om zaken te formaliseren toe te nemen, zoals de casus van Ladies First Cycling laat zien. Zij zijn genoodzaakt steeds meer zaken binnen de groep te reguleren. Dit geheel van informele en formele afspraken is de regulatieve pilaar van een instituut waar Scott (2014) over spreekt. Een eerste stap in de formalisering is te zien in het op papier zetten van de ongeschreven regels. Door de grootte van de groep werd het moeilijker om iedereen bewust te maken van de ongeschreven regels en bleken er nieuwe regels noodzakelijk. Wat dat betreft bevindt Ladies First Cycling zich in de habitualisatie fase, waarbij men nog moet wennen aan nieuwe afspraken en deze nog veranderlijk zijn (Scott, 2014, p. 148-149). Het op papier zetten van de regels heeft dit proces vergemakkelijkt. Dit bevestigt de stelling van Schnabel (2004) dat er altijd een bepaalde behoefte aan formalisering zal blijven bestaan.

Het beeld dat de resultaten van het empirisch onderzoek weergeven, bevestigt de paradox van 'gestructureerde familiariteit', waarbij een hoge mate van informaliteit

gepaard gaat met praktische formaliteiten (Wuthnow, 1994, in van den Berg et al., 2011, p. 27). Waar informaliteit en vrijheid de boventoon voeren, is er wel degelijk een aantal afspraken en een bepaalde structuur zichtbaar. Daarnaast laat de paradox zien dat het niet zozeer vrijblijvendheid is waar sporters binnen een informele groep naar op zoek zijn, maar dat men meer de vrijheid zoekt om zelf invulling te kunnen geven aan de activiteit.

Ondanks de hoge mate van informaliteit blijken de informele sportgroepen toch een bepaalde structuur te hebben. Een structuur waarbinnen mensen met plezier de, in dit geval, wielersport kunnen beleven; echter, dit is ook een structuur die buiten de georganiseerde sport staat. In de komende paragraaf wordt verder ingezoomd op wat het ontstaan / bestaan van informele sportgroepen voor gevolgen voor de georganiseerde sport heeft.

5.2 Het voortbestaan van de georganiseerde sport in gevaar?

Sporten binnen een vereniging was lange tijd vanzelfsprekend (Boessenkool, 2011, p. 2). Verenigingen vormen dan ook nog altijd een belangrijke basis voor de georganiseerde sport in Nederland, zoals het empirisch onderzoek onder medewerkers van sportbonden inzichtelijk maakt. Ze geven namelijk aan dat verenigingen een belangrijke basis vormen voor de bond. Verenigingen zijn uitgegroeid tot de grootste en wijdst vertakte organisatievorm in de Nederlandse sportwereld (Van Bottenburg, 2013, p. 1). Onder invloed van de door Schnabel (2004) omschreven maatschappelijke ontwikkelingen zoals individualisering, informalisering, informatisering en intensivering, is er echter een differentiële vraag ontstaan naar het beoefenen van sport. Het ontstaan van informele sportgroepen is hier een voorbeeld van. Gekeken naar de maatschappelijke ontwikkelingen zal volgens Schnabel (2004) individualisering uiteindelijk leiden tot onthiërarchisering van de samenleving, wat zich maatschappelijk zal uiten in deinstitutionalisering; dit is het proces waarbij de legitimiteit van geïnstitutionaliseerde afspraken langzaam afneemt (Scott, 2014, p. 166). Wanneer deze ontwikkeling in de context van de georganiseerde sport geplaatst wordt, kunnen de maatschappelijke ontwikkelingen deinstitutionalisering van verenigingen, en daarmee indirect van sportbonden, tot gevolg hebben. De deelnemers binnen de onderzochte informele groepen blijken geen sporters die in dit geval een wielervereniging verlaten hebben om te gaan

sporten binnen een informele groep. Wat in een breder perspectief ook blijkt uit de dubbellidmaatschappen zoals door Van den Berg en Tiessen-Raaphorst (2010) aangetoond. Sporters blijken naast het beoefenen van sport binnen een informele groep vaak ook nog lid te zijn van een sportvereniging. Wanneer men niet actief is binnen een vereniging heeft dat met name te maken met het feit dat zij het idee hebben bij een vereniging bepaalde verplichtingen te hebben. Zoals in paragraaf 5.1 weergegeven zijn sporters binnen informele groepen wel bereid om bepaalde taken uit te voeren maar willen zij wel zelf kunnen bepalen of en hoe zij hier invulling aan geven. Dit bevestigt de stelling van Van Bottenburg (2013) dat onder invloed van de maatschappelijke ontwikkelingen wel de vrijwillige bestuurs- en organisatieprincipes onder druk komen te staan.

Het feit dat mensen ook buiten een vereniging sporten, is overigens niet geheel nieuw. Er zijn altijd al mensen geweest die buiten de vereniging sport beoefenden (Stokvis, 1989, p. 84). Fietsen is bijvoorbeeld een sport die door veel meer mensen beoefend wordt dan dat er lid zijn van een sportorganisatie (Van Bottenburg, 2004, p. 27). Ondanks dat het geen nieuw verschijnsel is, kan wel verondersteld worden dat de maatschappelijke ontwikkelingen een sterke bijdrage leveren aan het ontstaan en de ontwikkeling van andere bindingsvormen.

Waar Schnabel (2004) stelt dat de maatschappelijke ontwikkelingen uiteindelijk zullen zorgen voor deinstitutionalisering van, in dit geval, sportverenigingen geeft dit empirisch onderzoek twee verschillende beelden rondom het proces van deinstitutionalisering weer. Bij de casus van de TandWielBeulen is er in het verlengde van maatschappelijke ontwikkelingen zoals individualisering, informalisering en informatisering een informele groep ontstaan naast de bestaande verenigingsstructuur. De groep is niet ontstaan in plaats van een vereniging. Bij de casus van Ladies First Cycling is er meer frictie richting de vereniging als organisatievorm zichtbaar. De groep is weliswaar niet ontstaan in plaats van een vereniging, maar men wil het ook duidelijk niet zijn ondanks dat de huidige organisatievorm al wel erg lijkt op die van een sportvereniging. Men kan zich niet vinden in de formele structuur van een vereniging, zet zich er tegen af en ontwikkelt een nieuwe organisatievorm. Hierbij is het proces van deinstitutionalisering zichtbaar. De vereniging als organisatievorm verliest namelijk aan legitimiteit.

Informele groepen zullen naar verwachting gevoed door verschillende maatschappelijke ontwikkelingen in de toekomst toenemen in populariteit en

daarmee ook een belangrijke rol spelen in de populariteit van de wielersport. De georganiseerde sport doet er goed aan om te kijken in hoeverre bestaande structuren groepen die zich wel tot de georganiseerde sport willen verhouden uitsluiten en hoe men deze groepen eventueel wel meerwaarde kan bieden. Paragraaf 5.2.1 zoomt hier verder op in.

5.2.1 Strijd om de sporter

De maatschappelijke ontwikkelingen, en daarmee de opkomst van andere bindingsvormen, zorgen voor veranderingen binnen de georganiseerde sport. Van Bottenburg (2013) stelt dat verenigingen zich steeds vaker zullen ontwikkelen naar dienstverlenende organisaties die zich aanpassen aan de vraag van de sporter. Bonden zullen zich in het kader van de maatschappelijke ontwikkelingen en het daaraan verbonden afnemende marktaandeel van de sportverenigingen ten opzichte van het totaal aantal sporters voornamelijk richten op de ondersteuning van verenigingen die ambitieus zijn en zich aanpassen aan de ontwikkelingen (Van Bottenburg, 2013, p. 10). Een ontwikkeling die het monopoliestreven, zoals door Stokvis (1979) omschreven, bevestigt. De sportbonden streven ernaar de sporters actief binnen “hun” sport aan zich te binden.

Ondanks dat medewerkers binnen de georganiseerde sport aangeven dat verenigingen een belangrijke basis vormen en zij deze verenigingen ondersteunen, proberen zij ook zelf de ongeorganiseerde sporter te binden. Het lukt de georganiseerde sport echter maar moeilijk de ongeorganiseerde sporter aan zich te binden. Dit proces wordt namelijk bemoeilijkt doordat bonden vastzitten aan bepaalde structuren. Bij het definiëren van de ongeorganiseerde sport door de georganiseerde sport wordt voornamelijk het ontbreken van een structuur zoals zo kenmerkend is voor verenigingen aangehaald. Hieruit blijkt de beperkende werking van een instituut. De manier waarop de georganiseerde sport is ingericht en geïnstitutionaliseerd geeft orde en structuur; echter, de vanzelfsprekendheid die daarmee gepaard gaat, bemoeilijkt nu het proces van verandering (Dom, 200, p. 70; Thornton & Ocasio, 2008, p. 103-104). De manier van financieren van de sport, waarbij bonden jaarlijks een structurele bijdragen ontvangen op basis van leden, maakt hier ook onderdeel van uit. Het zorgt ervoor dat bonden vast blijven houden aan leden en daarmee aan het al eerder omschreven monopoliestreven.

Bonden kunnen duidelijk niet helemaal zelf hun koers bepalen, wat de stelling van Bayle & Madella (2002) bevestigt. Zij stellen namelijk dat de koers die een bond vaart niet los kan worden gezien van het netwerk waarbinnen de bond actief is.

Verenigingen en sportkoepel NOC*NSF hebben invloed op deze koers. De maatschappelijke ontwikkelingen zijn een voedingsbodem voor het ontstaan van nieuwe bindingsvormen waar de georganiseerde sport graag invloed op heeft maar nu nog niet toe in staat is.

5.3 Loskomen van structuren

Uit de analyse is gebleken dat onder invloed van de verschillende maatschappelijke ontwikkelingen de behoeften van mensen zijn veranderd en deze behoeften niet in overeenstemming zijn met het aanbod van de georganiseerde sport. Onder invloed van de maatschappelijke ontwikkeling en gevoed door het monopoliestreven van de georganiseerde sport verandert langzaam het aanbod van de georganiseerde sport. Bonden kiezen hierbij voor een tweesporenbeleid waarin zij enerzijds verenigingen ondersteunen en anderzijds zelf sporters proberen te binden. Een proces waarbij bestaande structuren een beperkende functie hebben.

Het aanpassen van de structuren is hierbij echter wel noodzakelijk. Zoals in paragraaf 5.2 weergegeven worden met de huidige structuur namelijk bepaalde groepen uitgesloten die zich wel degelijk verbonden voelen met de georganiseerde sport.

6. Conclusie & discussie

In dit hoofdstuk geeft de onderzoeker allereerst antwoord op de vier deelvragen, waarna de hoofdvraag van dit onderzoek beantwoord zal worden. Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een discussie waarin de onderzoeker de beperkingen van dit onderzoek inzichtelijk maakt en suggesties voor vervolgonderzoek doet

6.1 Conclusie

6.1.1 Beantwoording deelvragen

De eerste deelvraag van dit onderzoek was een theoretische deelvraag en had als voornaamste doel inzicht te krijgen in de kenmerken van sportverenigingen en in hoeverre deze passen binnen een meer geïndividualiseerde, geïnformaliseerde en intensiverende samenleving. De vraag luidde:

Welke inzichten geeft literatuur op de formele en informele kenmerken van sportorganisaties, hoe verhouden deze zich tot elkaar en tot de meer geïnformaliseerde samenleving?

Verenigingen zijn van oudsher de plaats waar sport beoefend wordt. Zij zijn dan ook de grootste organisatievorm binnen de Nederlandse sportwereld. De meest kenmerkende eigenschap van verenigingen is het vrijwillige karakter, leden van een vereniging voeren vrijwillig werkzaamheden uit voor andere leden. Het doel van de vereniging ligt binnen de organisatie, namelijk het mogelijk maken van sport voor de aangesloten leden (expressief). Er zijn echter ook verenigingen die een meer dienstverlenend karakter kennen en waarbij het doel meer buiten de organisatie ligt. Dit type vereniging (instrumenteel) neemt onder invloed van maatschappelijke ontwikkelingen zoals individualisering en informalisering toe. Individualisering leidt ertoe dat mensen minder afhankelijk willen zijn van hun omgeving en meer keuzevrijheid willen binnen hun leven. Informalisering zorgt ervoor dat mensen zich makkelijker kunnen organiseren in meer lossere organisatievormen. Toch kunnen volgens Van Bottenburg (in Bouwman, 2011) verenigingen niet bij voorbaat getypeerd worden als 'zware' gemeenschappen en informele groepen als 'lichte' gemeenschappen. Dit ligt genuanceerder. Wel kan gesteld worden dat het aantal sporters dat zich op informele wijze organiseert, toeneemt onder invloed van verschillende maatschappelijke ontwikkelingen. Deze groepen onderscheiden zich

Informele sportgroepen, een bedreiging?

voornamelijk van verenigingen door het ontbreken van een formele organisatiestructuur (statuten, functionarissen, etc.). De formele organisatiestructuur van verenigingen met alle verplichtingen en verwachtingen die daarbij horen sluiten minder goed aan op de maatschappelijke ontwikkelingen en daarmee op de behoefte van de sporter.

De opkomst van informele sportgroepen zal dan ook van invloed zijn op de georganiseerde sport. De maatschappelijke ontwikkelingen zijn namelijk van invloed op de manier waarop mensen invulling geven aan hun bestaan en waar sport een onderdeel van is. De tweede deelvraag was er dan ook op gericht de betekenissen die door de georganiseerde sport aan informele sportgroepen worden gegeven te achterhalen. De vraag was als volgt geformuleerd:

Welke betekenis geeft de georganiseerde sport aan informele sportgroepen en in hoeverre zijn deze groepen legitiem voor de georganiseerde sport?

De sportbonden maar ook NOC*NSF zien de ongeorganiseerde sporter en daarmee informele sportgroepen voornamelijk als kans om hun achterban te vergroten. Onder de ongeorganiseerde sport verstaat men nog iedereen die buiten de georganiseerde sport actief is. Men is zich er echter van bewust dat dit om meer nuance vraagt en dat er verschillende vormen zijn binnen de ongeorganiseerde sport. Men ziet het nu nog vooral als sporters binnen “hun” tak van sport en zij streven ernaar deze sporters meerwaarde te bieden en aan zich te binden. Daar waar de sportbonden en NOC*NSF de informele groepen en ongeorganiseerde sporters als kans zien, wordt er weerstand verwacht vanuit de achterban. Verenigingen zullen naar verwachting de informele sportgroepen eerder als concurrentie beschouwen. Binnen de georganiseerde sport kunnen sportbonden niet geheel autonoom functioneren, wat het proces voor sportbonden om daadwerkelijk iets voor informele groepen te kunnen betekenen bemoeilijkt.

Naast het feit dat de informele groepen van betekenis zijn voor de georganiseerde sport hebben deze groepen ook een betekenis voor de sporters binnen de informele sportgroep. Door middel van het empirisch onderzoek zijn deze betekenissen achterhaald en daarmee kan de derde deelvraag beantwoord worden.

Deze vraag luidde:

Welke formele en informele kenmerken zijn te onderscheiden in de betekenis die informele sporters toekennen aan hun vrijwillige associatie?

Informele sportgroepen kenmerken zich als flexibele organisaties wat met name blijkt uit de vrijheid die deelnemers ervaren in het bepalen wanneer zij wel of niet aanwezig zijn bij een activiteit. Deze vrijheid blijkt ook vaak de reden te zijn waarom men actief is binnen een informele groep. Ondanks de vrijheid die men heeft, voelt men onbewust toch een bepaalde verplichting om regelmatig aanwezig te zijn. Verder verwachten zij bij een informele groep minder verplichtingen te hebben naast het fietsen; verplichtingen die zij bij een vereniging wel denken te hebben. Ook hebben de deelnemers geen verplichte taken binnen de informele groep. Eventuele werkzaamheden worden uitgevoerd op basis van eigen initiatief. Informele groepen kennen dan ook geen formele organisatiestructuur waarbij regels en afspraken zijn vastgelegd en er een duidelijke taakverdeling is. Deelnemers maken echter wel onderling afspraken welke voornamelijk gericht zijn op het gedrag tijdens het fietsen. Door de deelnemers zelf wordt voornamelijk over ongeschreven regels gesproken. In eerste instantie blijken er dan ook geen formele kenmerken aanwezig binnen een informele sportgroep. Echter, wanneer de groep in omvang groeit, neemt daarbij de noodzaak tot formalisering toe. Het moeilijker over kunnen brengen van ongeschreven regels en een groter verantwoordelijkheidsgevoel onder de kernleden van de groep liggen hieraan ten grondslag. Hierbij kan het echter het geval zijn dat zij willen voorkomen een vereniging te worden en zij zich afzetten tegen deze structuur. Een structuur waarin zij geen meerwaarde zien. Ondanks het grote informele karakter en het ontbreken van een formele organisatiestructuur doet het de deelnemers van informele groep goed wanneer hun groep als organisatie erkend wordt door externen.

Indien de sportbonden besluiten dat zij ook informele groepen aan zich willen binden, heeft dit gevolgen voor het beleid van de bond. Deelvraag 4 was erop gericht hier een eerste inzicht in te geven en luidde:

Wat zijn de beleidsimplicaties van het verkregen inzicht voor de binding van informele fietsgroepen aan de georganiseerde sport?

Wat dit onderzoek onder andere inzichtelijk heeft gemaakt, is dat de ongeorganiseerde sport zich niet makkelijk laat definiëren. Ook informele sportgroepen kennen diverse varianten. Er is dan ook niet één oplossing voor het binden van deze groepen. Ongeorganiseerde sport zal altijd blijven bestaan en bonden dienen zich dit te beseffen. Maar het is logisch dat de bonden proberen deze sporters aan zich te binden. De manier waarop de sporter zijn sport beoefent, blijft echter altijd de keuze van de sporter zelf. Het begint voor sportbonden met de erkenning dat “hun” sport ook op andere manieren beoefend kan worden en dat een informele sportgroep een andere organisatievorm is, en het geen potentiële vereniging is. Bonden moeten zich realiseren dat dit vraagt om andere structuren die organisatie doen veranderen. De huidige structuur van de georganiseerde sport is er namelijk niet op ingericht ook informele groepen aan zich te binden. Het informele karakter van de groepen botst met de formele structuren van de georganiseerde sport.

6.1.1 Beantwoording hoofdvraag

De hoofdvraag die centraal stond in dit onderzoek wordt in deze paragraaf beantwoord. De vraag was als volgt geformuleerd:

Welke betekenis kennen leden van een informele fietsgroep toe aan hun vrijwillige associatie en hoe verhouden deze zich tot de kenmerken van de vereniging en wat zijn hiervan de beleidsimplicaties?

De betekenissen die toegekend worden aan de informele fietsgroep verschillen per individu. Over het algemeen betekent die groep voor de deelnemers vooral vrijheid, wat niet gelijk staat aan vrijblijvendheid. Het verschil in betekenissen zit hem met name in het sociale en sportieve aspect. De één vindt juist het samenzijn belangrijk, de ander wil vooral hard fietsen. Het verschil in sportbeleving zorgt voor het ontstaan

van subgroepen. De deelnemers binnen de subgroep geven eenzelfde betekenis aan sportbeleving. Het deel uitmaken van de groep is dan ook vaak een extra stimulans om te gaan fietsen, zowel met de groep als individueel, om extra te trainen om beter aan te sluiten bij de groep. Bij het samen fietsen in een groep is een hoge mate van informaliteit aanwezig. De vrijheid om zelf te kunnen bepalen wanneer, waar en met wie men fietst verwacht men niet te vinden bij een vereniging. De informele sporters vinden dat een vereniging gelijk staat aan verplichting. Dit is vooral een beeld dat de deelnemers van een vereniging hebben, zij blijken zich vaak niet georiënteerd te hebben op het aanbod van verenigingen. Wanneer sportbonden informele sportgroepen aan zich willen binden betekent dit in eerste instantie dat zij zich niet meer alleen inzetten voor verenigingen en erkennen dat sport ook op andere manieren beoefend wordt. Het aanpassen van de organisatiestructuren om daadwerkelijk informele groepen aan zich te kunnen binden zal een langdurig proces zijn. Dit onder andere doordat men weerstand van verenigingen verwacht. Als verenigingen zelf van meerwaarde willen zijn voor de ongeorganiseerde sporter zullen zij zich meer als dienstverlenende organisatie moeten positioneren.

Het valt niet te ontkennen dat de maatschappelijke ontwikkelingen en daarmee de opkomst van informele groepen van invloed zijn op de georganiseerde sport. Mensen gaan zelf steeds meer bepalen hoe zij invloed geven aan hun leven, een gevolg hiervan is dat informele sportgroepen als aanbieder ontstaan naast de bestaande verenigingen en in sommige gevallen mogelijk zelfs in plaats van verenigingen.

6.2 Discussie

In deze paragraaf doet de onderzoeker aanbevelingen voor eventueel vervolgonderzoek en bespreekt hij de beperkingen van dit onderzoek.

Ondanks dat de uitkomsten waar mogelijk in een breder perspectief zijn geplaatst, heeft dit onderzoek zich specifiek op de wielersport gericht. De populariteit van informele sportgroepen en de organisatie daarvan zal echter per tak van sport verschillen. Vervolgonderzoek zou zich dan ook kunnen richten op andere takken van sport, in het bijzonder teamsporten. De wielersport is een sport waarbij altijd een grote groep sporters de sport op informele wijze beoefend heeft. Onderzoek onder sporten waarbij dat een redelijk nieuw verschijnsel is, zal naar alle waarschijnlijkheid voor nieuwe inzichten zorgen in relatie tot het vraagstuk van deinstitutionalisering van bestaande sportorganisaties. In dit onderzoek is het beeld geschetst dat verenigingen mogelijk weerstand bieden wanneer sportbonden zich gaan richten op het binden van informele sportgroepen. Verenigingen maakten in dit onderzoek geen deel uit van de onderzoeksgroep. Vervolgonderzoek zou zich dan ook kunnen richten op welke betekenis er aan informele sportgroepen wordt gegeven door sportverenigingen. Binnen dit onderzoek is ook kwantitatieve data verzameld. De groep respondenten viel uiteindelijk kleiner uit dan vooraf verwacht. Om een representatief beeld te krijgen van onder andere de motieven van sporters binnen een informele groep is een grotere steekproef nodig. Het onderzoek dat door Van den Berg et al. (2011) is uitgevoerd kan hier als leidraad voor dienen.

De ongeorganiseerde sport blijkt moeilijk te definiëren en ook informele groepen blijken niet allemaal hetzelfde te zijn. De definitie zoals door Van den Berg et al. (2011) gebruikt, is een mooie aanzet maar vraagt om specificering. Dit onderzoek maakt inzichtelijk dat het aantal formele en informele kenmerken kan verschillen per informele fietsgroep. Vervolgonderzoek zou zich dan ook kunnen richten op het specificeren van de verschillende kenmerken waardoor een specifiek beeld ontstaat van informele groepen, waardoor de definitie verder aangescherpt kan worden. Dit maakt het voor de georganiseerde sport eenvoudiger een keuze te maken waarop zij zich willen richten.

7. Aanbevelingen

Wat opvalt is dat de georganiseerde sport de informele groepen (ongeorganiseerde sport) voornamelijk als kans ziet, maar de informele groepen de georganiseerde sport en de daarbij horende verplichtingen vooral als beperking zien. Zij ervaren geen meerwaarde in het formeel georganiseerd zijn voor het beoefenen van sport. En juist het beoefenen van sport, in het geval van dit onderzoek de fietssport, staat centraal binnen informele sportgroepen. Het bieden van meerwaarde door de sportbond moet dan ook voornamelijk op het sportieve aspect van de sport gericht zijn. In dit hoofdstuk doet de onderzoeker enkele aanbevelingen voor bonden die de keuze maken ook informele sportgroepen aan zich te willen binden.

De deelnemers van een informele groep schetsen een beeld van sportverenigingen dat vooral gelijk staat aan verplichtingen. Dit beeld komt niet altijd overeen met de werkelijkheid. Bonden kunnen verenigingen waar deze vooroordelen niet op van toepassing zijn helpen bij het profileren van de vereniging. Verenigingen die willen veranderen kunnen zij helpen bij het aanpassen van het aanbod en bij de profilering daarvan. Verenigingen kunnen namelijk echt van meerwaarde zijn voor de wielersporter, een verbetering van het imago zou hierbij al enorm helpen. Hiermee zijn bonden het ontstaan van informele groepen die naast verenigingen ontstaan een stap voor.

Sportbonden doen er goed aan in eerste instantie vooral de individuele sporter meerwaarde te bieden maar hierbij de informele groep te erkennen als organisatievorm. Hier zijn geen formele afspraken voor nodig. Het echt binden van informele groepen als organisatievorm is pas aan te bevelen wanneer binnen deze groepen een bepaalde mate van formalisering plaatsvindt, zoals bij de casus van Ladies First Cycling. Groepen zoals Ladies First Cycling zien zichzelf al meer als organisatie en vertonen ondanks dat zij absoluut geen vereniging willen zijn al meer overeenkomsten met verenigingen. Daarnaast voelen deze groepen zich aangetrokken tot de georganiseerde sport ondanks dat zij zich verzetten tegen de bestaande structuren. Een aangepaste versie van het verenigingslidmaatschap en een andere benaming van het lidmaatschap kan al van meerwaarde zijn voor deze groepen. Zij passen onder de term 'sportaanbieder' zoals door NOC*NSF gedefinieerd.

8. Literatuurlijst

Bayle, E. & Madella, A. (2002) Development of a taxonomy of performance for national sport organizations. *European Journal of Sport Science*, 2:2, 1-21

Bayle, E. & Robinson, L. (2007) A Framework for Understanding the Performance of National Governing Bodies of Sport. *European Sport Management Quarterly*. 7:3, 249-268.

Berg, E. van den. Houwelingen, P. van & Hart, J. de (2011). *Informele groepen*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Berg, E., van den. Dekker, P. & Hart, J. de (2008). Verenigingsleven en maatschappelijk middenveld. In: P. Schnabel, R. Bijl & J. de Hart (red.) *Betrekkelijke betrokkenheid. Studies in sociale cohesie*. Sociaal en Cultureel Rapport 2008. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, pp. 65-90.

Berg, E. van den. & Tiessen-Raaphorst, A. (2010). Doe-het-zelf in de sport: informele groepen in de sportloopbaan. In: Tiessen-Raaphorst, A. Verbeek, Haan, J. van. Breedveld, K. *Sport: een levenlang*. Rapportage sport 2010. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau, pp 189-203.

Bike MOTION, GfK (2015). *Nederlandse wielersportmonitor 2015: Onderzoek naar omvang & profiel van de Nederlandse wielersporter*. NTFU

Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.

Boessenkool, J. (2011). Sportverenigingen: een plaatsbepaling. In: Boessenkool, J., J. Lucassen, M. Waardenburg en F. Kemper, *Sportverenigingen: tussen tradities en ambities*. Nieuwegein: Arko Sports Media.

Bottenburg, M. van. (2010). *Verborgene competitie* (Herz. ed.). Nieuwegein: Arko Sports Media.

Bottenburg, M. van. (2013). Om de sport verenigd. Instituties en organisaties in de sportwereld. In: Duyvendak, J.W., Bouw, C., Gërkhani, K. & Velthuis, O. (red.), *Sociale kaart van Nederland. Over instituties en organisaties*. Den Haag: Boom Lemma, pp. 223-238.

Bourdieu, P. (1988). 'Program for a sociology of sport'. *Sociology of Sport Journal*, 5:2, 153-161.

Bouwman, I. (2011), *Het fenomeen van de 'ongebonden' hardloper*. Masterscriptie Universiteit Utrecht.

Dom, L. (2005). Het nut van Giddens' structuratietheorie voor empirisch onderzoek in de sociale wetenschappen. *Mens en Maatschappij*, 80:1, 69-91.

Duyvendak, J.W. en Hurenkamp, M (red.) (2004). *Kiezen voor de kudde*. Amsterdam: Van Genneep.

Grix, J. and L. Phillpots (2011) Revisiting the 'Governance Narrative'. *Public Policy and Administration*, 26:1, 3-19.

NOC*NSF (2015). Rapportage ledentallen 2014. Arnhem: NOC*NSF

NTFU (2014). (niet gepubliceerde rapportage) *Ledentallen 2007-2014*.

NTFU. (2015). (niet gepubliceerde rapportage) *Aanvragen lidmaatschappen*.

NTFU, Bike MOTION, Gfk (2014). *Nederlandse wielersportmonitor 2014: Onderzoek naar omvang & profiel van de Nederlandse wielersporter*. NTFU

O' Connor, J. en T. Brown (2007). Real cyclists don't race. Informal affiliations of the weekend warrior. In: *International review for the sociology of sport*, jg. 42, p. 83-97.

Putnam, R.D. (2000). *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster

Schnabel, P. (2004). Het zestiende Sociaal en Cultureel Rapport kijkt zestien jaar vooruit. In Sociaal en Cultureel Planbureau, *In het zicht van de toekomst* (pp. 45-90). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Scott, W.R. (2014). *Institutions and Organizations: Ideas, Interests and Identities*. Fourth edition. Thousand Oaks, California: Sage.

Selznick, P. (1957). *Leadership in Administration*. New York: Harper & Row.

Skinner, J., Stewart, B. & Edwards, A. (1999). Amateurism to professionalism: modelling organisational change in sporting organisations. *Sport Management Review*, 2: 173-192.

Stokvis, R. (1979). *Strijd over sport*. Organisatorische en ideologische ontwikkelingen. Deventer: Van loghum Slaterus.

Stokvis, R. (1989). *De sportwereld*. Een sociologische inleiding. Alphen a/d Rijn: Samson.

Stokvis, R. (niet gepubliceerde paper). *Naar een sociologische theorie van de club*

Thornton, P.H. & Ocasio, W. (2008). Institutional Logics. In R. Greenwood, C. Oliver, K. Sahlin Andersson & R. Suddaby (eds.) *The SAGE Handbook of Organizational Institutionalism*, pp.99-129. Thousand Oaks, CA: Sage.

9. Bijlagen

9.1 Topiclijsten

9.1.1 Topiclijst informele groepen

Ontstaan groep

- *Ontstaan*
- *Doel*
- *Aansluiten / werven*

- Waarom en hoe is deze fietsgroep ooit ontstaan?
- Hoe lang bestaat deze groep al?
- Waarom beoefen je de wielersport binnen deze fietsgroep en niet bij bijvoorbeeld een vereniging? (Hoe bij de groep terecht gekomen)
- Hoe kunnen nieuwe deelnemers zich aansluiten bij de groep?
- Kan iedereen zich aansluiten bij de groep?

Structuur groep

- *Rol verdeling*
- *Afspraken*
- *Gewoontes*

- Hoe ziet de groep eruit? (Is er een bepaalde taakverdeling?)
- Hoe spreken jullie af met elkaar?
- Zijn er binnen jullie groep bepaalde afspraken/regel die gelden?
 - o Wat voor regels / afspraken?
- Moet je als "lid" van de groep aan bepaalde verplichtingen voldoen?

Organisatie

- *Organisatie van activiteiten*
- *Activiteiten*
- *Initiatief (aansluitend op rol verdeling)*
- *Financiering van activiteiten*

- Wat organiseren jullie voor activiteiten?
- Hoe vaak komen jullie samen?
- Hoe wordt bepaald wanneer en met wie er gefietst wordt?
- Zijn er bepaalde kosten verbonden aan het "lid" zijn van deze groep?

Motieven

- Wat betekent het voor u om te sporten binnen deze fietsgroep?
- Welke voordelen ervaar je bij sporten binnen een informele fietsgroep?
 - o Zijn er ook nadelen?
- Is het sportieve aspect van de groep het belangrijkste voor u of speelt het sociale aspect ook een rol?
- Vind je het belangrijk dat jullie als groep erkend worden?

9.1.2 Topiclijst sportbonden

Georganiseerde sport

- Wat is de georganiseerde sport?
- Wie maken er onderdeel van uit?
- Wat maakt het georganiseerd?

Ongeorganiseerde sport

- Wat is ongeorganiseerde sport?
- Wie maken er onderdeel van uit?
- Wat maakt het ongeorganiseerd?
- Wat zijn informele sportgroepen voor jou?
 - o Zie je ze als organisatie?

Sportbond

- Hoe zie jij informele sportgroepen? Kans / bedreiging?
- Wil je deze groepen binden?
- Waar komt de drang vandaan om er voor iedereen binnen de sport te zijn?
 - o Groepen eventueel te binden?
 - o Clubs te transformeren?
- Wat moet de rol van een sportbond zijn?

9.2 Vragenlijst kwantitatief onderzoek

Extra vragen Sportdeelname Index Maart – NTFU

Q1 = 41 (*wielrennen/toerfietsen (inclusief mountainbiken, handbiken)*)

Q6 [M]

De wielersport kan op verschillende manieren worden beoefend. In welke van de volgende verbanden beoefent u de wielersport?

Meerdere antwoorden mogelijk

1. Als lid van een fietsvereniging
2. Zelf georganiseerd in een groep van minstens 3 personen
3. Alleen (ongeorganiseerd)
4. Als deelnemer aan georganiseerde toertochten / georganiseerde fietsevenementen
5. Als deelnemer aan officiële wedstrijden (via het bezit van een KNWU wedstrijdlicentie)
6. Georganiseerd via een fietsspecialzaak of andere commerciële aanbieder
7. Anders, namelijk...[O]

Q6 = 1 OR 2 OR 6

Q7 [S per row]

Hieronder staan steeds twee stellingen die elkaars uitersten of tegenpolen zijn. Wilt u aangeven welke van de twee stellingen het meest van toepassing is op de groep waarin u de wielersport

Binnen onze groep.....								Binnen onze groep.....
Kunnen mensen zich alleen via informele wegen aansluiten (ons kent ons)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Kan iedereen zich aansluiten (externe promotie)
Hebben we <u>GEEN</u> gezamenlijke doelstellingen vastgelegd	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hebben we als groep gezamenlijke doelstellingen vastgelegd
Is er <u>GEEN</u> formele taakverdeling	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Is er een formele taakverdeling (organisatiestructuur)
Gelden informele afspraken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Gelden regels en voorschriften
Organiseren wij alleen activiteiten voor sporters binnen de groep	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Organiseren wij ook activiteiten voor sporters buiten onze groep

beoefend.

Scripter: randomize rows

Q6 = 1 OR 2 OR 6

Q8 [S per row]

Wilt u aangeven hoe belangrijk of onbelangrijk onderstaande aspecten voor u zijn voor het beoefenen van de wielersport binnen een groep.

Answers in columns:

1. Heel onbelangrijk
2. Onbelangrijk
3. Niet belangrijk / niet onbelangrijk
4. Belangrijk
5. Heel belangrijk

Informele sportgroepen, een bedreiging?

Rows (scripter: randomize):

1. Samen kunnen fietsen met anderen
2. Samen kunnen fietsen met vrienden
3. Zelf kunnen bepalen met wie ik fiets
4. Zelf het moment kunnen bepalen wanneer ik fiets
5. Zelf de inhoud van mijn sportactiviteit kunnen bepalen
6. Fietsen onder begeleiding van een instructeur
7. Opdoen van nieuwe sociale contacten
8. Het sportieve aspect van sporten in een groep
9. Het sociale aspect (gezelligheid) van sporten in een groep
10. Het deel uitmaken van een groep

9.3 Observatieverslag TandWielBeulen

*Observatie wielergroep de TandWielbeulen
Zaterdag 26-03-2016 12.00 uur.*

Een deel van de Tandwielbeulen maakt vandaag een trainingsrit. Vanwege een blessure heb ik niet mee gefietst maar sluit ik bij de groep aan wanneer zij na afloop de trainingsrit afsluiten op een terras in Rosmalen. Deze afspraak is met een van de fietsers via Whatsapp gemaakt.

Wanneer ik aankom bij het terras zie ik direct bij wie ik moet zijn. Op het terras zitten vijf mannen, vier in hetzelfde wielertenuue en een in casualkleding, er zijn ook twee jonge kinderen aanwezig. Een man begroet mij meteen met de woorden: 'Kijk, daar is onderzoekcommissie van Schijndel'. Ik moet lachen en stel me netjes voor aan iedereen. De man in de casualkleding maakt direct een praatje met mij. Hij heeft niet meegefietst omdat hij op zaterdagochtend geen tijd heeft om te fietsen, maar even wat drinken met de andere mannen vindt hij wel gezellig. Zijn kinderen zijn ook aanwezig.

Er worden verschillende drankjes besteld en het gesprek gaat al vrij snel over wielrennen. Onderwerpen zoals materiaal, gemiddelde snelheden, eerder gereden ritten en nog te rijden ritten worden besproken. Een aantal mannen gaan Luik-Bastenaken-Luik rijden. Een man voegt hier het volgende aan toe; 'Vooral de sterkste renners worden geselecteerd voor deze tocht .' (wordt grappig gebracht). De andere mannen kunnen er om lachen. Wat opvalt is dat er gesproken wordt alsof de groep een professionele wielerploeg is, dit gecombineerd met grappen.

Wanneer ik vraag waarom er maar vier mannen aanwezig waren bij de rit van eerder die dag antwoord een van de mannen daarop: ' We vragen altijd in de groepsapp wie er mee wil en mee kan gaan fietsen. Dit is ook de afspraak trouwens, als je gaat fietsen het altijd even aan de groep laten weten. Een aantal kon vandaag

niet op de tijd dat het merendeel wilde gaan. We kwamen zelfs een van de andere Beulen tegen op onze route, hij was een uurtje later vertrokken en reed zijn eigen rondje. Vanmiddag gaat er ook een groepje fietsen'. Wanneer ik vraag waarin hun groep verschilt van een vereniging zegt een van de mannen: 'Wij komen vooral samen om te fietsen. Denk dat je bij een vereniging toch snel ook meer andere verplichtingen hebt.'

Er wordt gevraagd of ik voor nu nog specifieke vragen heb. Ik antwoord met: 'Voor dit moment niet maar ik maak graag een aantal afspraken om jullie individueel te interviewen.'. Er wordt voorgesteld dat ik toegevoegd wordt aan de groepsapp zodat ik ook die berichten meekrijg en makkelijker kan communiceren met de gehele groep. Ik antwoord met: 'Dat, dat mij ook een uitstekend idee lijkt'. De drankjes worden door een persoon betaald, die daar aan toevoegt: 'De volgende keer betaalt iemand anders ze wel weer. De mannen vertrekken richting huis en later die middag word ik toegevoegd aan de whatsapp groep. Een van de mannen zegt in deze groep het volgende; 'Moeten we vaker doen! Even wat drinken na het fietsen!'. Een aantal mannen die vandaag niet meegefietst hebben maken een afspraak om op zondag te gaan fietsen.

9.4 Ideaaltypisch onderscheid tussen informele en formele groepen

Ideaaltypisch onderscheid tussen informele en formele groepen

	informele groep kleine omvang	formele groep grote omvang
organisatiestructuur:		
lid worden	langs informele wegen, vaak een vorm van ballotage	leden/donateurswerving, externe promotie
doelen	vaak niet uitgewerkt of impliciet	expliciete doelstellingen (statuten, jaarboeken e.d.)
focus	primair gericht op interesses deelnemers	gericht op breed publiek, samenleving, politiek, publiciteit
gezag	egalitair, democratisch, persoonlijk, interne autonomie	hiërarchisch, afdelingsstructuur
rollen	informele taakverdeling, afspraken, korte lijnen	formele rollendifferentiatie (directie/bestuurslid, vrijwilliger, ingeschrevene, donateur, abonnee enz.)
contacten buitenwereld	incidenteel, autonoom	regelmatige contacten met overheden, subsidiërende/faciliterende instanties
financieel	ad hoc, informeel en incidenteel	financiële verantwoording (begroting, contributies, donaties, penningmeester)
handelen/deelnemen:		
organisatie van activiteiten	'amateuristisch', zelforganiserend	geprofessionaliseerd, gediplomeerden, betaalde krachten
initiatieven	vanuit de groep zelf	bestuurlijk geïnitieerd/gefietteerd
intensiteit	alle deelnemers in principe actief	overwegend passieve deelnemers
individueel handelen	autonoom en vrijwillig	genormeerd en verplicht
samen handelen	informele afspraken, omgangsvormen, sociale druk, gewoontes, individualiteit	regels, voorschriften, uniformiteit
sociale relaties/banden	persoonlijke verbondenheid, gedeelde belangstelling, face-to-facecontacten van alle deelnemers	ideologie, geformaliseerd, gedeelde belangen, clubgevoel